

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Ekonomicko-geografická analýza potravinové
soběstačnosti Česka na příkladu Klatovska**

**Economic-geographical analysis of food self-
sufficiency in Czechia on the example of the
Klatovy region**

Johanka Holá

Plzeň 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Ekonomicko-geografická analýza potravinové soběstačnosti Česka na příkladu Klatovska“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 24. dubna 2023

v. r. *Johanka Holá*

Zásady pro vypracování práce

1. Proved'te rozbor teoretické literatury v oblasti potravinové soběstačnosti.
2. Stanovte cíle práce a případné výzkumné otázky a hypotézy.
3. Stanovte metodiku výzkumu potravinové soběstačnosti na Klatovsku.
4. Proved'te dotazníkové šetření zaměřené na vlastní potravinovou soběstačnost obyvatel v oblasti Klatovska.
5. Interpretujte výsledky ve vztahu k teoretickým předpokladům.
6. Proved'te zhodnocení a shrnutí výsledků analýzy potravinové soběstačnosti Česka na příkladu Klatovska a navrhněte implikace pro zemědělství v této oblasti i možný další výzkum.

Mé poděkování patří zejména vedoucímu práce RNDr. Davidu Vogtovi, Ph. D. za jeho odborné vedení práce, vstřícnost a množství cenných rad, které mi pomohly tuto bakalářskou práci zkompletovat. Poděkování také patří i všem respondentům, kteří se trpělivě podíleli na dotazníkovém šetření. Ráda bych poděkovala také své rodině a všem, kteří mě při vytváření této kvalifikační práce podpořili.

Obsah

Úvod	6
1 Potravinová soběstačnost	8
1.1 Typy potravinové soběstačnosti	9
1.1.1 Soběstačnost autarkní	9
1.1.2 Soběstačnost v předlistopadovém období.....	10
1.1.3 Bilanční soběstačnost.....	11
1.1.4 Komoditní výrobková soběstačnost.....	11
1.2 Potravinová bezpečnost.....	12
1.3 Samozásobitelství.....	12
2 COVID-19 a jeho vliv na potravinovou soběstačnost Česka	15
2.1 Omezená kapacita prodejen	15
2.2 Omezení prodejní doby	15
2.3 E-shopy	15
2.4 Růst cen.....	16
2.5 Obchodnické kvóty pro české potraviny.....	16
3 Metodika práce	18
4 Vývoj potravinové soběstačnosti u jednotlivých komodit.....	20
4.1 Pšenice.....	20
4.2 Cukr.....	22
4.3 Brambory.....	24
4.4 Maso	26
4.4.1 Hovězí maso	26
4.4.2 Vepřové maso	28
4.4.3 Drůbeží maso	30

4.5	Čerstvé ovoce mírného pásu	32
4.6	Čerstvá zelenina	34
4.7	Vejce	36
4.8	Mléko	38
4.9	Shrnutí vývoje potravinové soběstačnosti.....	39
5	Dotazníkové šetření.....	41
5.1	Zemědělské podmínky Klatovska	42
5.1.1	ANC oblasti	44
5.2	Výsledky dotazníkového šetření	46
5.2.1	Využití venkovní části bydliště.....	47
5.2.2	Produkce a způsob využití rostlinných a živočišných produktů.....	48
5.2.3	Cesta za nákupem potravin a jejich výběr	52
6	Diskuze.....	54
6.1	Návrhy ke zlepšení zemědělské produkce samozásobitelů na Klatovsku	58
	Závěr	59
	Seznam použitých zdrojů	61
	Seznam tabulek	65
	Seznam obrázků.....	66
	Seznam použitých zkratk a značek.....	68
	Seznam příloh.....	69
	Přílohy	
	Abstrakt	
	Abstract	

Úvod

Potraviny jsou v našich životech důležitou součástí pro uspokojování životních výživových potřeb, a také pro aktivní a zdravý život. Každý z nás má právo na to, dopřát si vyváženou a pestrou stravu, a také mít přístup k dostatečnému počtu kvalitních potravin. Vzhledem k tomu, že v dnešní vysoce vyspělé společnosti jsou potraviny snadno dostupné, je snadné si myslet, že jednotlivci nemají potřebu si vyrábět své vlastní produkty. Zemědělství je velmi úzce spjato s produkcí potravin a je součástí našich životů již tisíce let.

Potravinová soběstačnost je nejsledovanějším ukazatelem se kterým se můžeme setkat v programech zabývajících se zemědělstvím. Obyvatelé dané země by měli mít přístup k potravinám, které jsou kvalitní a nejsou předražené. Tento přístup by měl populaci zajišťovat agrární sektor. V Česku je pojem potravinová soběstačnost velmi často diskutovaný (ASZ ČR, 2021).

Bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část bude věnována potravinové soběstačnosti jako takové. Za zmínku stojí i blízké, ale významově poněkud odlišné pojmy potravinová bezpečnost nebo samozásobitelství. Dále bude práce zaměřena na vliv pandemie COVID-19 na potravinovou soběstačnost Česka. S tím jsou spojeny i ceny potravin, které se během pandemie a posledních let výrazně zvýšily.

Praktická část bude věnována vývoji potravinové soběstačnosti u jednotlivých zvolených komodit v České republice. Vedle celostátního přehledu o soběstačnosti v produkci vybraných potravin se případová studie Klatovska zaměří na soběstačnost z pohledu jedinců, tedy samozásobitelství.

Mezi cíle této bakalářské práce je zařazeno zhodnocení potravinové soběstačnosti obyvatel v SO ORP Klatovy, a také zjištění vývoje míry potravinové soběstačnosti v celém Česku. Skrze analýzu soběstačnosti z pohledu obyvatel Klatovska budou prostřednictvím dotazníku, který je pomyslně rozdělen do tří oblastí, zjištěny konkrétní druhy pěstovaných plodin, dále také hospodářských zvířat, která jsou využita k produkci potravin, frekvence nákupů jednotlivých obyvatel nebo nejčastější potraviny, které obyvatelé Klatovska nakupují.

Výzkumné předpoklady: **Česko je potravinově soběstačné v produkci pšenice, brambor, hovězího a vepřového masa.** Tento předpoklad byl zvolen z důvodu, že Česko má dle autorky nejvhodnější vegetační podmínky pro jejich produkci. Jako druhý výzkumný předpoklad byl zvolen: **Obyvatelé regionu Klatovsko nejsou potravinově soběstační.** A to z toho důvodu, že v dnešní době lidé již nepěstují ve venkovních částech svého obydlí takové množství potravin jako v dřívějších dobách. Jednotlivci nejspíše nemohou ani být potravinově soběstační, jelikož lidé v dnešní době mají vysoké nároky na stravování a pro pěstování spousty plodin nejsou v Česku vhodné fyzicko-geografické podmínky. V aktuální době dají lidé také spíše přednost dojíždění do nejbližších nákupních center, kde si vše potřebné rychle a snadno nakoupí.

1 Potravinová soběstačnost

Potřeba být potravinově soběstační u nezákladnějších potravin v našem klimatickém pásu plyne hlavně z vnitřních a vnějších ekonomických faktorů. Vnitřním faktorem je nutnost zajistit, aby domácí produkce potravin v zemi mohla v co největší míře uspokojit rostoucí poptávku obyvatelstva po potravinách. K vnějším vlivům se řadí rozvoj globální výživové situace, která se přes zvyšování zemědělské výroby v přepočtu na obyvatele neustále zhoršuje, a to v důsledku nárůstu spotřeby potravin nad jejich výrobou (Jeníček, 1984).

Our World in Data (2022) uvádí, že se denní příjem kalorií na osobu i v těch nejchudších zemích postupně zvyšuje nebo v posledních letech často stagnuje. Můžeme si tedy povšimnout rozdílu mezi informacemi z roku 1984, kdy se celosvětová výživová situace spíše zhoršovala, a aktuálními daty.

Úplné potravinové soběstačnosti dosáhne pouze stát, který může ukončit dovoz potravin, protože má dostatek přírodních zdrojů na to, aby kvalitou a množstvím potravin uspokojil poptávku svých obyvatel (Jeníček, 1984).

Pojem potravinová soběstačnost je často definován různými způsoby. Termínem potravinová soběstačnost se například rozumí schopnost země vyprodukovat dostatečné množství potravin pro uspokojení potřeb občanů. Toto pojetí potravinové soběstačnosti již ale dále nepracuje s tím, zda stát, usilující o soběstačnost, dále obchoduje i s potravinami jiné země. Např. dále zmíněná autarkie je v praxi velmi vzácná. V dnešní době totiž všechny státy spoléhají alespoň z určité části na import potravin, a to i včetně velkých exportérů potravin, kteří vyrobí podstatně více, než sami spotřebují (FAO, citované v Clapp, 2017).

Jiným způsobem, jakým je možno chápat potravinovou soběstačnost, je domácí produkce potravin, která pokrývá nebo převyšuje 100 % spotřeby potravin ve státě. V souvislosti s touto definicí potravinové soběstačnosti se nevyklučuje obchod s potravinami jiné země, jelikož o tom, zda je země potravinově soběstačná, rozhoduje poměr mezi množstvím vyprodukovaných potravin a množstvím potravin spotřebovaných na domácím trhu. Hlavním bodem této definice je tedy to, že země, které vykazují potravinovou soběstačnost, vyprodukují stejné nebo větší množství potravin, než kolik jich spotřebují (FAO, citované v Clapp, 2017).

Jedním z ukazatelů, které vyjadřují potravinovou soběstačnost, je poměr soběstačnosti (SSR - self-sufficiency ratio).

$$\text{SSR} = \text{Produkce} \times 100 / (\text{Produkce} + \text{Dovoz} - \text{Vývoz})$$

Poměr soběstačnosti se používá pro danou komoditu, jako je např. pšenice, rýže či kukuřice. Používání poměru soběstačnosti může zakrýt situace, ve kterých země vyrábí jednu potravinu ve velkém množství, ale u ostatních potravin je nutný jejich dovoz (FAO, citované v Clapp, 2017).

Dále je potravinová soběstačnost také vyjadřována s pomocí produkce energie připadající na člověka v rámci zemědělství dané země. Jelikož dle výživových specialistů je k zajištění vyvážené stravy zapotřebí alespoň 2 500 kalorií na osobu za den, je za soběstačnou považována ta země, která produkuje na osobu za den právě toto množství kalorií (Porkka et al., 2013).

1.1 Typy potravinové soběstačnosti

Jak již bylo výše řečeno, pojem potravinová soběstačnost se ve spojení se zemědělstvím Česka stal jedním z nejsledovanějších ukazatelů, který je zahrnut ve všech zemědělských programech. Díky agrárnímu sektoru by měla mít populace dané země přístup ke kvalitním a cenově dostupným potravinám. V Česku je velmi často diskutovaným pojmem, aniž by byl pro veřejnost lépe vysvětlen. Evropská unie, která připravuje reformu Společné zemědělské politiky, využívá pojem „potravinová bezpečnost“, který má však odlišný význam, viz kapitola 1.2. Pojem potravinová soběstačnost se dělí ještě dále (Asociace soukromého zemědělství ČR [ASZ ČR], 2021).

1.1.1 Soběstačnost autarkní

Soběstačnost autarkní je definována jako státní politika, jejímž cílem je vytvořit uzavřený systém hospodaření. V něm není povolen mezistátní volný pohyb zboží a stát se snaží co nejvíce zmírnit závislost země na dovozu potravin (ASZ ČR, 2021). Autarkní soběstačnost je také možno definovat jako stupeň rovnováhy mezi domácí spotřebou a produkcí (Jeníček, 1984, s. 8).

1.1.2 Soběstačnost v předlistopadovém období

V rámci různých pojetí soběstačnosti lze rozlišit i pojetí z předlistopadového období. To vycházelo z myšlenky, že hlavním záměrem zemědělství je dosáhnout úplné soběstačnosti v produktech mírného pásu. Po vstupu České republiky do Evropské unie již nebylo možné takové soběstačnosti dosáhnout, vzhledem k pomalému rozvoji českého zemědělství oproti konkurenci na společném evropském trhu, a také vysokým výdajům obyvatelstva za potraviny, s čímž souvisí i poptávka po levnějším dovozu (ASZ ČR, 2021).

Stále častěji se objevují výzvy k návratu do výše zmíněného předlistopadového období, a to zejména kvůli problémům s cenami, kvalitou potravin a klesajícímu podílu určitých druhů domácích potravin na trhu. Prosazování potravinové soběstačnosti by mělo sloužit jako větší možnost pro uplatnění zemědělců Česka na našem trhu, a také jako obrana proti rostoucí závislosti obyvatel naší země na stále se zvyšujícím importu potravin ze zahraničí. Tento celkový proces závisí stále a pouze jen na občanech České republiky. Zákazníci se mohou rozhodnout, zda nákupem zboží vyrobeného v Česku podpoří místní výrobce. Zemědělci se však také mohou rozhodnout pro větší efektivitu, konkurenceschopnost a lépe zaměřený marketing. Dosažení soběstačnosti v předlistopadové éře bylo spojeno s velmi vysokými náklady. O použitých metodách, které k dosažení byly použity, se nemluvílo. Z toho důvodu se dnes většina lidí domnívá, že v předlistopadovém období byla soběstačnost správná a chce její návrat (Havel, 2012).

V předlistopadové době začal soběstačnost celého československého státu prosazovat již Klement Gottwald. Zasadil se o trvalou podporu nástrojů, které zaručovaly potravinovou soběstačnost. To bylo v té době opravdu účinné, jelikož spotřebitelé si tak mohli v obchodech najít zboží především domácí výroby za rozumnou cenu, ale ovšem pouze pokud daný druh zboží byl na trhu dostupný v dostatečném množství. Za zmínku tedy stojí i tehdejší problémy spojené s dostupností zboží. Vzhledem k tomu, že neexistovala mezinárodní konkurence, převládalo na trhu právě domácí zboží. Mezi Východem a Západem byla vybudována železná opona, která bránila migraci lidí i průchodu potravin. Současně vznikla i velmi vysoká cla, která průchod potravin také ovlivnila. Pokud by tato okolnost nastala nyní, došlo by ke zvýšení cen potravin. V dřívější době byly ale potraviny tuzemské výroby v rámci možností levné, ale také k dispozici jen na přiděl prostřednictvím lístků na potraviny. Pokud by v té době byly

potraviny prodávány za jejich výrobní ceny, byly by o mnohem dražší. Zemědělci v té době dosahovali platů, které byly oproti průměru v celém státě vyšší, a proto byla potravinová soběstačnost v naší zemi velmi drahá. Peníze tím pádem chyběly v jiných odvětvích, kde byly ale také potřeba. V dnešní době dochází spíše k odlišnému pojetí potravinové soběstačnosti, které je založeno na potenciální soběstačnosti spočívající v dostatku zemědělské půdy (Havel, 2012).

1.1.3 Bilanční soběstačnost

Bilanční soběstačnost je vyjádřena dosažením nulového salda obchodně platební bilance. Pro výpočet se používá součet hodnotového objemu výroby a spotřeby na levé straně rovnice a součet hodnotového objemu dovozu a vývozu na straně pravé.

$$Q + D = P + V$$

kde: Q = hodnotový objem výroby

D = hodnotový objem spotřeby

P = hodnotový objem dovozu

V = hodnotový objem vývozu

V souvislosti s bilanční soběstačností zde platí i tzv. Míra bilanční soběstačnosti, která je vyjádřena poměrem hodnotového objemu dané domácí výroby, a to k hodnotovému objemu domácí spotřeby.

$$S = (Q / D) \cdot 100$$

kde: S = míra bilanční soběstačnosti

Q = hodnotový objem domácí výroby

D = hodnotový objem domácí spotřeby

Pokud je Q větší než P, jedná se o soběstačnost, kdy jsou dosahovány přebytky, které tvoří zásoby nebo jsou uplatňovány na zahraničních trzích. Je-li však Q menší než P, nazýváme tento stav jako nesoběstačnost, která musí být doplněna importem (Jeníček, 1984, s. 11).

1.1.4 Komoditní výrobní soběstačnost

Vyjádření vazby mezi produkcí a spotřebou zboží, jehož objem lze vyjádřit v cenové hodnotě nebo fyzických jednotkách, je předmětem komoditní soběstačnosti.

Tímto způsobem lze vyjádřit jak jednotlivý výrobek, tak i soubor zaměnitelných komodit. Míra komoditní výrobní soběstačnosti je určena poměrem objemu domácí produkce a objemu domácí spotřeby konkrétního výrobku (Jeníček, 1984 s. 12)

1.2 Potravinová bezpečnost

Evropská unie v rámci terminologie, která se uplatňuje při přípravě Společné zemědělské politiky, využívá pojem „potravinová bezpečnost“ (food security). Potravinová bezpečnost souvisí také s konceptem ochrany krajiny a boje proti suchu (ASZ ČR, 2021). Aby lidé mohli uspokojit své výživové potřeby a vést aktivní a zdravý život, je důležité zajistit, aby měli ve své zemi přístup ke kvalitním a cenově přijatelným potravinám. První světová konference, která se tímto tématem zabývala, se konala v roce 1974, kdy se zpočátku začalo objevovat téma potravinové bezpečnosti (Dymák, 2017).

Evropská unie, konkrétně prostřednictvím Společné zemědělské politiky, již dlouho ovlivňuje způsob, jakým je potravinová bezpečnost řešena. Jedná se o řízení národních dotačních politik a jejich dopadů na konkurenceschopnost domácí výroby. Česká republika by měla zajistit, aby občané naší země měli přístup k dostatku kvalitních potravin v běžných i mimořádných situacích (Dymák, 2017). Na rozdíl od západních a blízkých okolních států Evropské unie nemá ale Česko dostatečně vyvinutou místní produkci, výrobu potravin, a také místní zpracování zemědělské produkce. Posledních několik let se zemědělské dotace nejvíce poskytovaly velkým zemědělským podnikům, místo menších a lokálních potravinářů. Zemědělský svaz a Agrární komora prosazují dotace zejména u podniků s výměrou nad 1500 hektarů. Podpora farmářů, jejichž pozemky nepřesahují 150 hektarů je odmítána, a to zejména z důvodu jejich údajně nízkého objemu produkce, což je v rozporu jak s podmínkami Společné zemědělské politiky, tak se skutečností. Požadována je tak kvůli tomu například úprava dotačních pravidel s úpravou jejich efektivního využívání (ASZ ČR 2022).

1.3 Samozásobitelství

Samozásobení potravinami nebo také zahrádkaření je vlastní výroba potravin pěstiteli, kteří nejsou profesionálními zemědělci a věnují se této činnosti především ve volném čase. Samozásobitelství má v našem zemědělství dlouhou historii. Během období socialismu byly zahrádky místem, kde měli lidé alespoň kousek svého soukromí a svobody. Během dalších let obliba zahrádkaření ubývala a v dnešní době se opět stává

tato volnočasová aktivita velmi oblíbenou (Saman & Ráslová, 2019). Vypěstované produkty jsou nejčastěji spotřebovávány samotnými výrobci, ale mohou být i sdíleny obchodem nebo darem.

Samozásobování potravinami je významnou součástí alternativních potravinových sítí, a také přispívá ke snížení emisí skleníkových plynů spojených s výrobou potravin. Místa, kde se samozásobitelství provozuje (zahrady atd.), poskytují místo využívané pro rozmanité funkce ekosystému. Způsob, jakým je toto místo konkrétně obhospodařováno, však ovlivňuje i to, jaký dopad má samozásobitelské zemědělství na životní prostředí. Faktické snížení emisí skleníkových plynů spojené se samozásobitelstvím také souvisí i s množstvím vypěstovaných plodin, které ale může být v každé domácnosti odlišné (Vávra, Daněk, & Jehlička, 2018).

Velmi častými produkty samozásobitelství jsou zelenina a ovoce, dále také maso, vejce, mléčné výrobky nebo med. Samozásobování potravinami je možno provozovat na různých typech pozemků v několika formách (městské a venkovské oblasti - zahrady, balkony, terasy) (Vávra, Daněk, & Jehlička, 2018).

Ve výše zmíněných městských a venkovských oblastech se vyskytují zahrady, které jsou velmi často umístěné k obydlí. Zahrady mohou být využívány jako užitkové (určené k pěstování potravin), okrasné nebo jako jejich propojení. V českých zahrádkách se nejčastěji setkáváme s umělou zahradou, vytvořenou výhradně pro potřeby člověka (Škantová, 2009). Velké množství energie spotřebované v těchto zahradách pochází z neobnovitelných zdrojů. Nejčastěji se na ploše zahrady nachází trávník, jehož udržování v bezplevelném stavu vyžaduje mnoho práce. Často se na nich používají chemické prostředky a mechanizace, které jsou téměř vždy poháněny neobnovitelnými zdroji energie (Vlašínová, 2011). Existuje také pojem „divoká zahrada“, do které člověk vůbec nezasahuje. Ve městech se nachází i další možnosti pro zahrádkaření. Jedná se například o zahrádkářské kolonie. Ty se nejčastěji nachází na periferiích měst a mají jak užitkovou funkci, tak i funkci sociální, jelikož jsou často i místem pro setkávání lidí. Za zmínku zde stojí i takzvané „permakulturní zahrady“ (Škantová, 2009).

Na rozdíl od tradičních zahrad jsou permakulturní zahrady založeny na užitkových rostlinách a předpokládá se, že budou poskytovat úrodu. Tato úroda splňuje nejen požadavky lidí, ale i ostatních organismů, které v těchto zahradách žijí. Díky tomu slouží tyto zahrady k různým účelům; mohou obsahovat plodonosné stromy a keře, aromatické

rostliny, rostliny produkující pyl nebo stromy, které produkují dřevo pro použití ve stavebnictví, k vytápění a k dalším účelům. V těchto zahradách je také místo pro odpočinek. Permakulturní zahrady potřebují od prvopočátku pečlivě promyšlený plán a snahu vybudovat struktury, které je budou spojovat. Tyto zahrady jsou obhospodařovány pomocí obnovitelných zdrojů energie (využívá se spolupráce s přírodními organizmy), nevytváří odpad a zároveň jsou propojeny s obydlem, jelikož se zde využívají například kuchyňské odpady ke kompostování (Vlašínová, 2011).

Jedním z několika důvodů samozásobitelství je jak tradice, tak i ekonomicko-praktické důvody pro získání vlastních prostředků k obživě (alespoň z části ekonomická nezávislost nebo absence nutnosti konat nákupy). Přestože životní úroveň obyvatel venkova nemusí být ve všech oblastech stejná jako u obyvatel měst, jsou ekonomické motivy většinou jen vedlejším důvodem zahrádkaření. Obtíže, které mohou během provozování samozásobitelství vznikat (zvýšené pracovní vytížení) mohou přinést i pocit relaxace, zábavy a seberealizace (Škantová, 2009).

Sovová (2014) dle svého výzkumu zaměřujícího se na množství vypěstované zeleniny a ovoce, a také na míru soběstačnosti v zahrádkářských koloniích na Kraví hoře v Brně uvádí, že její respondenti pěstují na svých zahrádkách ovoce a zeleninu pouze pro radost a seberealizaci, než že by usilovali o soběstačnost. Lidé v této oblasti mají některých druhů těchto komodit přebytek, ale pro získání jiných druhů musí navštívit obchod. Někteří respondenti si také přebytky ponechávají pro budoucí spotřebu. Zeleninu a ovoce zpracovávají mražením, zavařováním nebo tyto přebytky sdílejí s rodinnými příslušníky nebo přáteli. Respondenti na Kraví hoře považují zahrádkaření a pobyt na zahradě za odpočinek a regeneraci. O potravinovou soběstačnost zde tedy neusilují cíleně, ale pokud se jim občas podaří být v produkci ovoce a zeleniny soběstační, je to pro ně potěšení.

2 COVID-19 a jeho vliv na potravinovou soběstačnost Česka

Pandemie COVID-19 s sebou přinesla velké množství faktorů, které měly vliv jak na výrobu, tak i prodej produktů.

2.1 Omezená kapacita prodejen

Vláda v rámci protiepidemických opatření omezila kapacitu v prodejnách maloobchodu a služeb. Každý zákazník v obchodě musel mít kolem sebe prostor 15 metrů čtverečních. Řetězce omezily počet nákupních košíků a vozíků na takový, který odpovídal kapacitě prodejny (Kubová, 2020). Kvůli těmto opatřením docházelo k prodlužování nákupu a jeho znepríjemňování.

2.2 Omezení prodejní doby

Kvůli pandemii Covid-19 došlo k omezení prodejní doby a provozování maloobchodních zařízení. Opatření byla průběžně upravována podle toho, jak se pandemie vyvíjela. Byl zakázán maloobchodní prodej a prodej služeb v provozovnách, s výjimkou např. prodeje potravin, pohonných hmot, tabákových výrobků, hygienického a drogistického zboží, krmiva a dalších. Součástí opatření bylo také omezení nebo uzavření stravovacích zařízení. Dále byla vymezena i otevírací doba pro seniory nebo již výše maximální počet zákazníků, kteří v prodejně mohou být (Vláda České republiky, 2020).

2.3 E-shopy

V době Covidu-19 byly hojně využívány e-shopy prodávající potraviny. Zákazníci si objednávali požadované výrobky online a ty jim byly doručovány na jejich adresu. Jedná se například o e-shop Košík.cz, který spolupracuje s obchody jako Kaufland, Tchibo, Delmark nebo Marks&Spencer (Košík.cz s.r.o., 2022). Postupně začaly tyto služby nabízet i další obchodní řetězce. Obchodní řetězec COOP založil během roku 2020 internetový obchod s potravinami, který nese název E-COOP. Tento projekt zahrnuje nepřetržitě fungující boxy s potravinami, které byly umístěny do měst i vesnic, což zajistilo zákazníkům větší pohodlnost právě během doby pandemie. Zákazníci si mohou prostřednictvím boxů objednat zboží přes internet a vyzvednout si ho později (COOP, n.d.).

2.4 Růst cen

Kvůli příchodu pandemie došlo k již výše zmíněnému uzavření velkého množství podniků. Jediné, co zůstalo otevřeno, byly právě potravinové řetězce, ve kterých ale došlo k zvyšování cen potravin. Následky, které způsobila opatření během COVIDu-19, se již začaly postupně ukazovat. Lidé přicházeli o práci, a tak i o velké množství financí, s čímž souvisí to, že si nemohli a stále nemohou dovolit koupit takové množství potravin jako dříve. S tím v poslední době souvisí i zvyšující se inflace (Kadeřábková, 2021).

2.5 Obchodnické kvóty pro české potraviny

V souvislosti s tímto problémem se objevila i otázka, zda není potřeba se snažit o větší potravinovou soběstačnost naší země. S tím vznikl ve Sněmovně v roce 2020 návrh zákona, který by v obchodech stanovil minimální procento českých potravin (Kadeřábková, 2021). Dle tohoto návrhu by od roku 2021 muselo být v českých obchodech minimálně 55 % potravin české výroby. Od té doby se toto číslo mělo každoročně navyšovat o 5 procentních bodů až na 85 %. Poslanecká sněmovna se rozhodla, že tento návrh v červnu 2020 vrátí do druhého čtení, kdy by bylo možné dojít k dalším úpravám. Pozměňovací návrh byl poté předložen skupinou dvaceti poslanců ze všech politických stran. Návrh byl kritizován jak Hospodářskou komorou, tak i Svazem obchodu a cestovního ruchu. Dle jejich názoru by množství českých potravin porušovalo evropské právo, snižovalo by kvalitu výrobků a současně zvyšovalo jejich cenu. Řešena byla i dvojí kvalita potravin, což znamená zákaz prodeje potravin, které mají rozdílné složení a jsou prodávány v podobných obalech (Česká tisková kancelář, 2020).

Výše zmíněný zákon o prodeji potravin dvojí kvality byl poté v roce 2021 schválen. Jedná se tedy o výrobky, které lze kvůli jejich obalu zaměnit za výrobky prodávané v jiných zemích EU, ale disponující odlišnou kvalitou. Oproti původnímu návrhu jde nyní o výrazně odlišné vlastnosti těchto produktů. Jednalo se také o výše zmiňovaných kvótách na podíl českých potravin v obchodních řetězcích. Česká republika byla ale několika zeměmi Evropské unie varována, aby kvóty nezaváděla, jelikož by byly zahraniční výrobky diskriminovány. Kvóty by se vztahovaly pouze na potraviny, které je v Česku možno vypěstovat. S tím souvisí fakt, že ve většině těchto potravin není Česko soběstačné. Jedná se například o jahody, vepřové maso nebo květák. Vlivem pandemie

se ukázalo, že Česko potřebuje zvýšit produkci potravin a být tak soběstačnější (Česká tisková kancelář, 2021).

V dubnu 2021 byl ale tento návrh z novely zákona o potravinách vyřazen. Sněmovna po zrušení návrhu doporučila obyvatelům naší země, aby nakupovali výrobky a potraviny české výroby (ČT24, 2021). Kvůli postupnému zvyšování kvóty pro české potraviny by hned v roce zavedení normy (2021) došlo k problému, čím zasobit české řetězce. Jak již byly některé výše uvedeny, v Česku vypěstované potraviny jako jahody, cibule, mrkev, hrušky, česnek, květák a další nepokryjí spotřebu ani z 50 %. I zemědělci přiznali, že by v následujícím období nebyli schopni produkci potravin v takové míře navýšit. Na seznam položek, na které se zákon vztahoval, byly zařazeny i potraviny, které se v Česku nevyrábějí. Mezi ně patřila například sůl, lanýže nebo droždí (Horáček, 2021).

V důsledku celosvětové pandemie došlo již k výše zmiňovanému zvýšení cen potravin. Aktuálně dochází i ke zvyšování cen v souvislosti s energetickou krizí a následnou inflací projevující se i v cenách osiva, hnojiv a dalších. Podle prezidenta Agrární komory může postupně dojít i k výraznému nedostatku potravin. Maloobchodní řetězce si určují ceny potravin a právě během pandemie navýšily ceny velkého množství potravin. Během první vlny COVIDu-19 se kladl důraz na zvýšení spotřeby ovoce i zeleniny, jelikož se tím posílí imunita. I přes zvyšování cen si lidé tyto potraviny kupovali. Ovoce a zelenina, které se během plošných opatření prodávaly za vysoké ceny, ale z velké části nepocházely z Česka a žádný český zemědělec na tomto zvýšení cen nevydělal. Dlouhodobá podpora potravinové soběstačnosti by měla patřit mezi přednosti téměř každé vlády. Podpora soběstačnosti totiž vede k udržení zemědělství, prospívá krajině a udržuje přidanou hodnotu v ekonomice daného státu (Kadeřábková, 2021). Aktuálně v souvislosti s válkou na Ukrajině dochází například ze zdražování komodit, které se z Ruska a Ukrajiny dováží. Jedná se zejména o obilniny, které jsou z těchto zemí exportovány do celého světa. Nedostatkem obilnin jsou ohroženy spíše země Středního východu nebo Afriky. Česko a celkově Evropská unie víceméně nevyžadují tak vysoký import těchto komodit, jelikož jsou v jejich produkci soběstační (Janda, 2022). Letošní rok ale nastala na evropském trhu situace, kdy se zde nachází velké množství dovezeného obilí z Ukrajiny a polští, čeští, ale i jiní zemědělci tak disponují přebytky z loňské sklizně (Pospíšil, 2023). V důsledku války ale dochází i ke zvyšování cen energií, a tím i zvyšování cen hnojiv, mechanizací a všeho potřebného pro zemědělskou výrobu (Janda, 2022). Kvůli těmto faktorům dochází i u nás k růstu cen potravin, které se mohou stále více zvyšovat.

3 Metodika práce

Primární data k praktické části byla získávána pomocí dotazníku na téma potravinová soběstačnost na Klatovsku. Sekundární data byla získávána z dostupné literatury na téma potravinová soběstačnost a zemědělství. Dále také z Veřejné databáze Českého statistického úřadu, která nabízí data o charakteristice sledovaného území (Český statistický úřad [ČSÚ], 2021b). Vzhledem k aktuálnosti tématu bylo v souvislosti s dopady COVIDu a války na Ukrajině čerpáno i z mediálních zpráv a vyjádření představitelů profesních zemědělských organizací. Velká část dat, která se týkala vývoje potravinové soběstačnosti v celém Česku, byla čerpána z portálu Ministerstva zemědělství eAGRI. Tento portál poskytuje Zelené zprávy, které sledují stav zemědělství Česka za jednotlivé roky. Zelené zprávy poskytují data o vývoji produkce a spotřeby v mnoha komoditách, z nichž byly do této práce vybrány základní potraviny. „Základní potravina je potravina, která tvoří dominantní část stravy populace. Základní potraviny se konzumují pravidelně – dokonce i denně – a zajišťují velkou část energetických a nutričních potřeb člověka“ (Rutledge a kol., 2022). Dle této definice byly mezi základní potraviny v Česku zařazeny pšenice, cukr, brambory, hovězí, vepřové a drůbeží maso, dále také čerstvé ovoce mírného pásu, zelenina, vejce a mléko. Právě tyto potraviny jsou v Česku konzumovány nejčastěji a patří do jídelníčku každého z nás.

Aby bylo možné určit hodnotu míry potravinové soběstačnosti u jednotlivých komodit, je nutné znát jejich vyprodukované a spotřebované množství. Tyto hodnoty byly získány ve výše zmíněných publikacích „Zelené zprávy“. Poté byla tato data využita k výpočtu míry potravinové soběstačnosti pomocí vzorce, který je také uveden v kapitole 1.1.3. Tento vzorec je vyjádřen poměrem hodnotového objemu¹ dané domácí výroby, a to k hodnotovému objemu domácí spotřeby.

$$S = (Q / P) \cdot 100$$

kde: S = míra bilanční soběstačnosti

Q = hodnotový objem domácí výroby

P = hodnotový objem domácí spotřeby (Jeníček, 1984).

¹ Nejedná se o finanční hodnotu, která se může mezi dovozem a domácí produkcí lišit, ale o hmotnost či množství kusů.

Oblast Klatovsko byla pro účely práce chápána jako SO ORP Klatovy. Tato oblast byla poté charakterizována pomocí dat z databáze Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2021b), publikace Geografie Plzeňského kraje (Matušková a kol., 2014) a Atlasu rozvoje venkova (Krtička & Žufan, 2021). Pomocí těchto získaných dat bylo následně v programu ArcMap vytvořeno několik map, které doplňují charakteristiku sledovaného území. V této sledované oblasti bylo provedeno dotazníkové šetření. Dotazník obsahoval celkem 16 otázek a byl pomyslně rozdělen do tří oblastí, viz příloha A. Při tvorbě dotazníku byly částečně využity podobné otázky jako v dotazníku diplomové práce, která je také věnována potravinové soběstačnosti na Klatovsku a Jesenice u Prahy (Turková, 2017). Jelikož se zabývá stejným tématem ve stejné, ale jinak vymezené oblasti, bylo tak logické inspirovat se v rámci možností otázkami v dotazníku. V této zmíněné diplomové práci byl region Klatovsko vymezen na území 3 obcí, na rozdíl od této bakalářské práce, kde byla oblast vymezena jako celý SO ORP Klatovy. Díky částečnému využití tohoto dotazníku je poté možné porovnání výsledků Turkové (2017) s poznatky této bakalářské práce. První oblast se zabývala využitím venkovní části bydliště, v další části se nacházely otázky týkající se produkce a způsobu využití rostlinných a živočišných produktů a poslední oblast se zaměřovala na cestu za nákupem potravin a jejich výběr. Respondenti své odpovědi zaznamenávali do on-line dotazníku, který byl vytvořen pomocí internetové stránky Survio, která má nastavený limit 100 odpovědí bez poplatku. Celkem bylo tedy získáno 100 respondentů, kteří dotazník vyplnili. Autorka shledala toto množství jako dostačující, a proto nebyl dotazník poté dál sdílen. On-line dotazník byl distribuován pomocí skupiny na Facebooku „Klatovští“. Tento způsob byl zvolen z toho důvodu, že se zde nachází občané Klatovska všech věkových kategorií a byla zde tak největší pravděpodobnost získání odpovědí právě od obyvatel sledované oblasti. Obyvatelé Klatovska jsou v této skupině velmi aktivní a probírají zde rozmanitá témata. Právě i z toho důvodu byl zvolen tento způsob distribuce. Dotazníkové šetření proběhlo na podzim roku 2022. Vyhodnocení poté probíhalo pomocí programu Microsoft Excel, kde byly vytvořeny grafy, které byly následně vloženy do kapitoly 5. V této kapitole jsou společně s grafy komentovány výsledky dotazníku.

Na základě všech získaných poznatků byly v kapitole 6 diskutovány zpracované výsledky práce společně s teoretickými poznatky a byly navrženy možnosti ke zlepšení zemědělské produkce samozásobitelů na Klatovsku.

4 Vývoj potravinové soběstačnosti u jednotlivých komodit

Tato část bakalářské práce bude věnována vývoji potravinové soběstačnosti u jednotlivých komodit v letech 2000-2020. Pro výpočet potravinové soběstačnosti je nutno znát hodnoty produkce a spotřeby u zvolených potravin. Ty budou poté dosazeny do vzorce potravinové soběstačnosti uvedeného v první kapitole této práce, a také v metodice. Výsledkem bude tedy podíl vyprodukované a spotřebované komodity.

Vývoj potravinové soběstačnosti bude sledován u základních komodit. Mezi základní potraviny byly zařazeny pšenice, cukr, brambory, maso (hovězí, vepřové, drůbeží), ovoce, zelenina, mléko a vejce. Tyto potraviny byly určeny jako základní dle definice, která je uvedena v kapitole 3 Metodika práce.

Informace o vývoji potravinové soběstačnosti u základních komodit byly čerpány ze Zpráv o stavech českého zemědělství, tzv. Zelených zpráv, které jsou zveřejňovány Ministerstvem zemědělství ČR. U některých komodit (obiloviny, cukrová řepa, brambory) jsou data o jejich spotřebě a produkci zaznamenávána v tzv. marketingovém nebo hospodářském roce².

4.1 Pšenice

U vývoje produkce pšenice je možno si všimnout v tomto sledovaném období poměrně velkých změn. V roce 2003 je vidět poměrně velký propad produkce. Ten byl způsoben nedostatkem srážek a vysokými teplotami během vegetačního období (Ministerstvo zemědělství, 2003). V dalším roce vzhledem k příznivým klimatickým podmínkám byla již vysoká sklizeň (Ministerstvo zemědělství, 2004). Produkce pšenice v roce 2004 byla dvojnásobně vyšší než v roce předchozím. V roce 2006 je opět vidět mírný pokles. Poté se hodnoty absolutního objemu domácí produkce pohybovaly kolem 4 mil. tun ročně. Výraznější pokles opět nastal v roce 2012, kdy bylo vyprodukováno pouze kolem 3,5 mil.

² Marketingový nebo hospodářský rok značí u těchto komodit období od sklizně v roce 200x až po další sklizeň v roce 200x+1. Pro celkové zjednodušení a možnost dalšího porovnání bude marketingový rok nahrazen rokem kalendářním a dané údaje budou vztaženy k roku sklizně 200x.

tun ročně. Poté se produkce pšenice zvyšovala a nejvyšších hodnot dosáhla v roce 2016 (viz tab. 1).

Spotřeba pšenice v České republice od roku 2000 stále mírně klesá či stagnuje. V publikacích Zelená zpráva se pšenice dělí dle způsobu využití na potraviny, krmivo, osivo a technické užití. Největší množství pšenice je spotřebovááno v krmivech a potravinách. Naopak nejmenší množství pšenice se spotřeboává na technické užití, a poté osiva (Ministerstvo zemědělství, 2020).

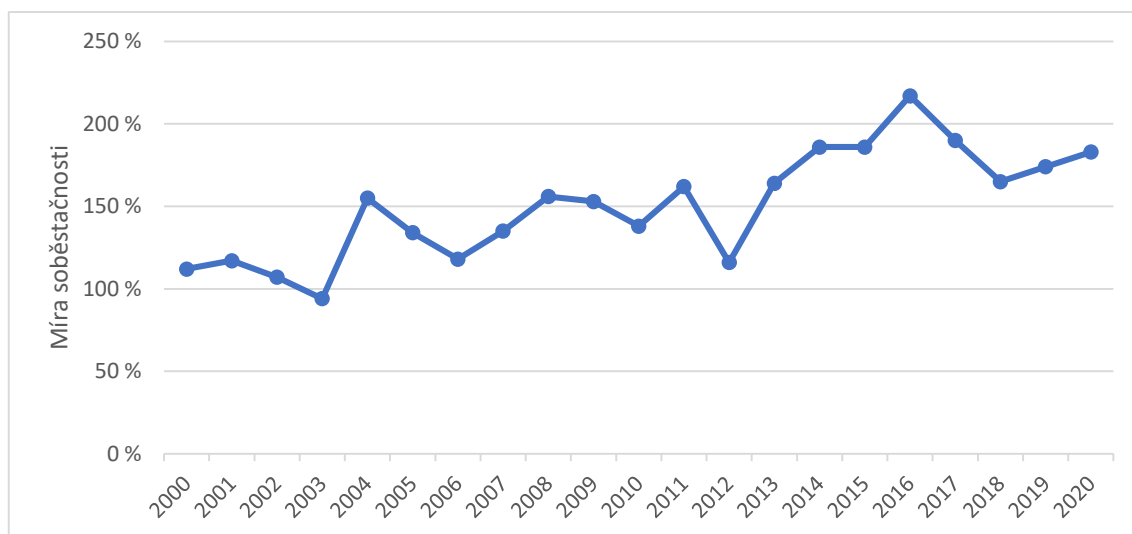
Hodnota míry soběstačnosti v produkci této komodity v letech 2000 až 2020 (kromě výjimky v roce 2003) přesahuje 100 %, a to hlavně v posledním desetiletí poměrně výrazně. Např. v roce 2016 dosáhla soběstačnost rekordních 217 %. I v ostatních letech se ale pohybovala ve vysokých hodnotách. Česko vykazuje tedy v produkci pšenice velmi vysokou míru soběstačnosti (viz obr. 1).

Tab. 1: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci pšenice v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	4 084	3 661	112
2001	4 476	3 811	117
2002	3 867	3 598	107
2003	2 638	2 793	94
2004	5 043	3 245	155
2005	4 145	3 104	134
2006	3 506	2 968	118
2007	3 939	2 918	135
2008	4 632	2 967	156
2009	4 358	2 850	153
2010	4 162	3 005	138
2011	4 913	3 035	162
2012	3 519	3 040	116
2013	4 701	2 868	164
2014	5 442	2 930	186
2015	5 274	2 840	186
2016	5 455	2 520	217
2017	4 718	2 480	190
2018	4 418	2 685	165
2019	4 812	2 765	174
2020	4 902	2 685	183

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 1: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci pšenice v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.2 Cukr

Produkce cukru během posledních 20 let průběžně kolísala. V roce 2017 dosáhla produkce této komodity v Česku svého maxima. Naopak minima produkce si můžeme všimnout v roce 2008 (viz tab. 2). V září roku 2017 došlo k ukončení výrobní kvóty cukru a Evropská unie již nereguluje produkci cukru. Jelikož je to pro české cukrovary možnost nového rozvoje, došlo v již výše zmíněném roce 2017 k nejvyšší výrobě cukru. V Česku je sice v současné době v provozu pouze 7 cukrovarů, ale množství cukru, které vyrábějí, je stejné jako v roce 1989, kdy jich fungovalo 53. Na rozdíl od roku 1989, kdy se cukrová řepa pěstovala na ploše 130 tisíc hektarů, se v dnešní době pěstuje pouze na 65 tisících hektarech. I přesto se ale výnos cukrové řepy zvětšil na dvojnásobek (Ježková, 2017).

Spotřeba cukru v letech 2000–2020, stejně jako jeho produkce, stále kolísá. Nejvyšší spotřeby si můžeme všimnout v roce 2002, naopak nejvíce spotřeba klesla v roce 2015. V posledních letech dochází jen k mírnému snížení spotřeby oproti prvnímu desetiletí. V dnešní době je spotřeba cukru na osobu kolem 35 kilogramů ročně (Ministerstvo zemědělství, 2020).

Touto problematikou se zabývá vládní Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030, která byla vydána v roce 2021. Díky této strategii by měly být na trhu pouze kvalitní

a bezpečné potraviny. Spotřebitelé by také měli mít možnost získat ověřené informace o kupovaných potravinách³ (Ministerstvo zemědělství, 2021).

Nejnižší míry soběstačnosti v produkci cukru si můžeme všimnout v roce 2002, kdy dosahovala pouze 87 %. V roce 2004 došlo ke zvýšení soběstačnosti na 141 %. Nejvyššími hodnotami soběstačnosti se vyznačuje rok 2016 a 2017, kdy byla v Česku i vysoká produkce cukru. Celkově můžeme Česko v této oblasti považovat za poměrně soběstačné (viz obr. 2).

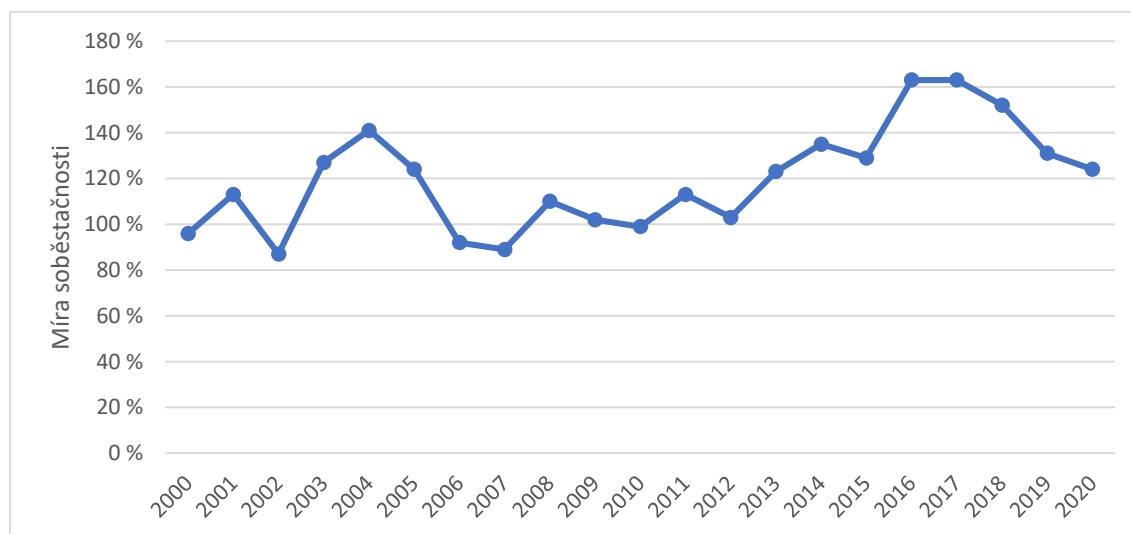
Tab. 2: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci cukru v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	434	451	96
2001	491	436	113
2002	558	643	87
2003	514	406	127
2004	558	397	141
2005	559	452	124
2006	471	514	92
2007	354	396	89
2008	415	377	110
2009	432	425	102
2010	433	437	99
2011	564	498	113
2012	536	518	103
2013	512	418	123
2014	591	438	135
2015	452	351	129
2016	593	363	163
2017	636	390	163
2018	573	377	152
2019	509	390	131
2020	506	410	124

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

³ Strategie se zaměřuje i na ideální výživu obyvatel, která tak podporuje jejich zdraví, nebo také na prevenci nemocí, které vznikají v souvislosti se stravováním. Aktuálně patří mezi tyto nemoci zejména obezita nebo nadváha. S tím jsou dále spojeny i srdeční choroby, nádorová onemocnění nebo cukrovka. Tyto zmíněné nemoci jsou poté často příčinou vyšší mortality (Ministerstvo zemědělství, 2021).

Obr. 2: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci cukru v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.3 Brambory

Nejvyšší produkce brambor byla ve sledovaném období hned první rok. Poté ale postupně klesala a výrazného nárůstu si můžeme všimnout pouze v roce 2005. Od té doby se objem produkce pohybuje pouze pod 1 mil. tun ročně (viz tab. 3). Poslední sledovaný rok došlo k mírnému nárůstu, který ale nejspíše nebude dlouhodobý.

Brambory mají stejně jako výše zmíněná pšenice více způsobů využití. Nejvíce se samozřejmě využívají jako potravina. Poté se také využívají k sadbě, dále jako krmivo a na technické užití. Spotřeba brambor se od roku 2000 vyznačuje klesajícím trendem. V posledních letech dochází k jejímu velmi mírnému zvýšení. Nejnižší spotřebu brambor vykazuje rok 2015. Průměrná roční spotřeba brambor na obyvatele za rok se v posledních letech pohybuje kolem 70 kg. Brambory se dělí na rané, sadbové a ostatní, do kterých se dále řadí pozdní konzumní brambory a brambory pro výrobu bramborového škrobu (Žižka, 2020).

Míra soběstačnosti Česka v produkci brambor se ani zdaleka od roku 2001 nepřibližuje ke 100 %, ale i přesto jsou hodnoty poměrně vysoké. V roce 2005 si můžeme všimnout výraznějšího nárůstu, který ale poté opět vystřídal prudký pokles (viz obr. 3).

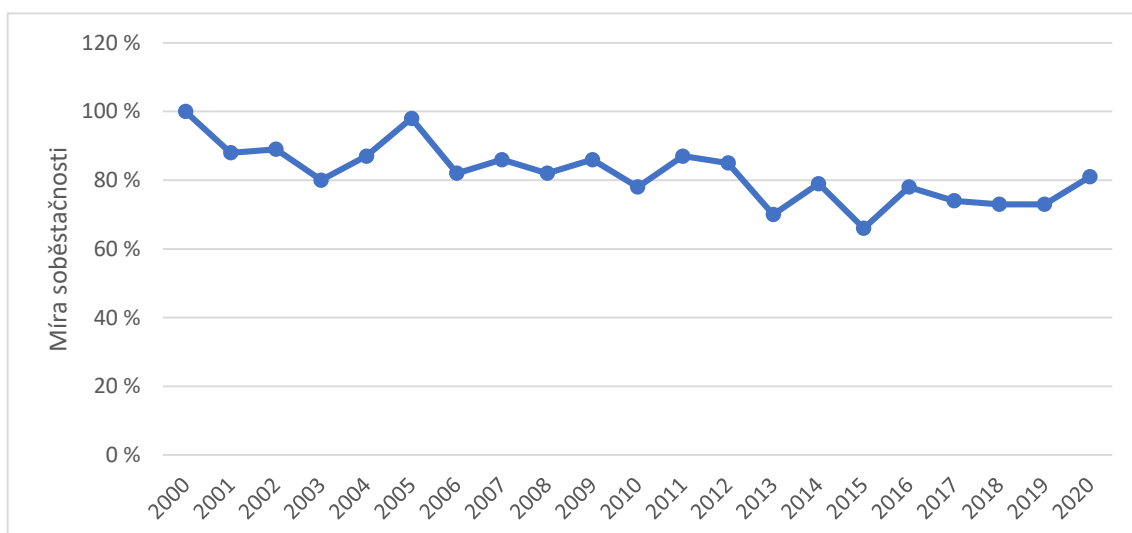
I přes dlouholetou tradici pěstování brambor není Česko v jejich produkci soběstačné. Každoročně je u nás tato komodita pěstována na plochách kolem 30 000 ha (Ministerstvo zemědělství, n.d.a).

Tab. 3: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci brambor v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	1 476	1 480	99,7
2001	1 131	1 288	88
2002	1 106	1 240	89
2003	842	1 050	80
2004	993	1 145	87
2005	1 156	1 185	98
2006	837	1 018	82
2007	998	1 163	86
2008	945	1 147	82
2009	929	1 078	86
2010	822	1 060	78
2011	974	1 125	87
2012	805	943	85
2013	647	930	70
2014	833	1 050	79
2015	604	913	66
2016	831	1 068	78
2017	819	1 101	74
2018	713	983	73
2019	756	1 037	73
2020	831	1 026	81

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 3: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci brambor v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.4 Maso

Maso je jednou z nejdůležitějších potravin našeho jídelníčku. Obsahuje hodnotné bílkoviny a další látky, které budují organismus a starají se o jeho zdravý vývoj. Tato podkapitola bude věnována hovězímu, drůbežímu a vepřovému masu. Hodnoty v tabulkách jsou zobrazeny v tisících tun jatečné hmotnosti, která vyjadřuje hmotnost studeného jatečně upraveného těla. Naopak živá hmotnost vyjadřuje živou hmotnost zvířete před jeho porážkou (ČSÚ, 2021a).

Pro produkci této živočišné komodity je nutné také disponovat i dostatečným množstvím krmiv, která jsou vhodná právě pro hospodářská zvířata. Podle Pulkrábka a kol. (2019), kteří se zabývají potravinovou a krmivovou soběstačností při odhadovaném snížení výnosů biomasy v důsledku klimatických změn, je v otázce pokrytí poptávky po krmných a potravinářských plodinách situace v celém Česku na poměrně dobré úrovni. Množství kukuřice je v naší zemi ale omezené a již při 5% poklesu výnosu by v krmivech vykazovala nedostatek. Tato komodita je ale důležitá právě jako krmivo pro hospodářská zvířata. Snížením živočišné produkce v posledních letech byla ovlivněna soběstačnost Česka právě v těchto živočišných komoditách, a proto se pracuje také i s případným zvýšením počtu hospodářských zvířat a z toho vyplývající poptávkou po krmivech. Kukuřice na siláž se využívá především v obnovitelných zdrojích energie a její spotřeba je o více než 50 % vyšší než při využití na krmení. V některých oblastech Česka není možné dále rozšiřovat plochy pro její pěstování a nahrazení jinými zdroji energie je mimořádně náročné. Mělo by se zde také začít uvažovat o zvýšení produkce vojtěšky a jetele nebo jiných plodin, které jsou vhodné jak pro perspektivní energetické využití, tak pro krmení. V produkci kukuřice bude také potřeba více využívat půdoochranné technologie.

4.4.1 Hovězí maso

Dle uvedené tab. 4 si můžeme povšimnout, že výroba hovězího masa v naší zemi prochází posledních 20 let mírným poklesem. Nejvyšší vrchol produkce byl v roce 2001, kdy bylo vyprodukováno rekordních 113 tisíc tun masa. V roce 2013 a 2020 bylo vyprodukováno pouze 89 tisíc tun masa, což je nejméně za celé sledované období. Na takové snížení produkce v roce 2020 má vliv v poslední době i nižší poptávka z důvodu uzavření gastronomických zařízení. Na snížení produkce má také vliv prodej živého skotu do ostatních zemí (Ministerstvo zemědělství, 2020).

Pokles spotřeby hovězího masa v Česku má dle tab. 4 poměrně rychlý spád. Je dokonce i výraznější než u jeho produkce. Vrcholu dosáhla v roce 2000, a poté se již pouze snižovala. V roce 2002 a 2003 vidíme ještě mírné zvýšení, poté ale došlo k jejímu intenzivnímu snižování až na rekordních 61 tisíc tun v roce 2013. Od tohoto roku se spotřeba opět pomalu zvyšuje, ale nikdy už nedosáhla takových hodnot jako na začátku tohoto století. V posledních letech, konkrétně v roce 2020, se snižuje také průměrná spotřeba hovězího masa na obyvatele za rok, a to meziročně o 2,2 % na přibližně 9,0 kg ročně (Ministerstvo zemědělství, 2020).

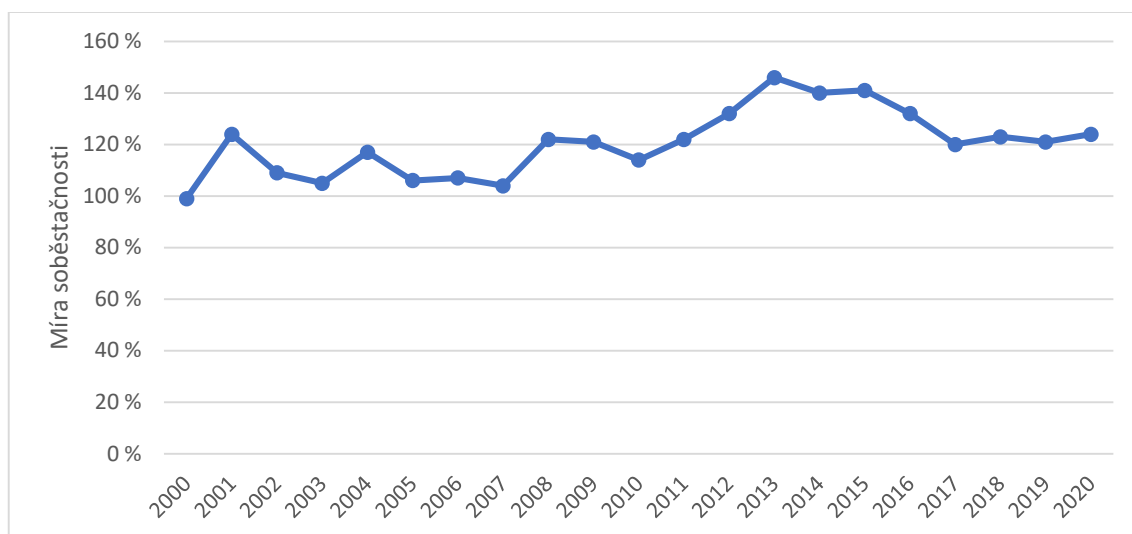
Soběstačnost ve výrobě hovězího masa u nás přesahuje kromě roku 2000 vždy hodnotu 100 %. Takových hodnot vykazuje Česko právě z důvodu výše zmíněné klesající spotřeby tohoto druhu masa (viz obr. 4). V dalších letech nebude nejspíše docházet ke snižování soběstačnosti v tomto odvětví, a to z důvodu zdražování cen jak masa, tak celkově veškerých potravin, a proto lidé budou i nadále snižovat svou spotřebu.

Tab. 4: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci hovězího masa v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	112	114	99
2001	113	91	124
2002	109	100	109
2003	107	101	105
2004	96	82	117
2005	90	85	106
2006	92	86	107
2007	92	88	104
2008	99	81	122
2009	98	81	121
2010	92	81	114
2011	92	76	122
2012	92	70	132
2013	89	61	146
2014	92	65	140
2015	94	67	141
2016	94	71	132
2017	90	75	120
2018	94	77	123
2019	91	75	121
2020	89	72	124

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 4: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci hovězího masa v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.4.2 Vepřové maso

Produkce vepřového masa v České republice v posledních dvou desetiletích stále klesá. Maxima dosáhla v roce 2002 a od té doby vidíme pouze neustálý pokles. Jen v posledním roce opět mírně stoupla (viz tab. 5). Evropský trh má ale dlouhodobý přebytek vepřového masa a ceny jatečných prasat se pohybují kolem 30 Kč na kilogram živé hmotnosti. Kvůli tomu chovatelé snižují množství prasnic, které proto posílají z chovu na jatka (Česká tisková kancelář, 2022). Na český trh je dodáváno velké množství vepřového masa ze zahraničí. Zvyšují se ceny krmiv a chov prasnic je z ekonomického hlediska velmi náročný. Proto se agrární podniky snaží chov prasat omezovat. Česko v rámci konkurenceschopnosti chovu prasat, a to i včetně masného zpracovatelského sektoru, vykazuje na evropském trhu trvale nízké hodnoty (Abrahamová, 2011).

Spotřeba vepřového masa za celé sledované období spíše stagnuje. V posledních letech sice došlo ke snížení oproti roku 2000 až 2003, ale i přesto hodnoty nevykazují žádné velké rozdíly. Spotřeba vepřového masa v jeho jateční hmotnosti se tedy za posledních 20 let pohybovala kolem 450 tisíc tun. To, že se spotřeba vepřového masa pohybuje ve stejných hodnotách, je pravděpodobně způsobeno nízkými cenami, a také historickou oblibou této potraviny. V roce 2019 dosáhla spotřeba vepřového masa na obyvatele 43 kilogramu za rok a v roce 2020 se snížila o 0,7 % na 42,7 kg na obyvatele za rok (Ministerstvo zemědělství, 2020).

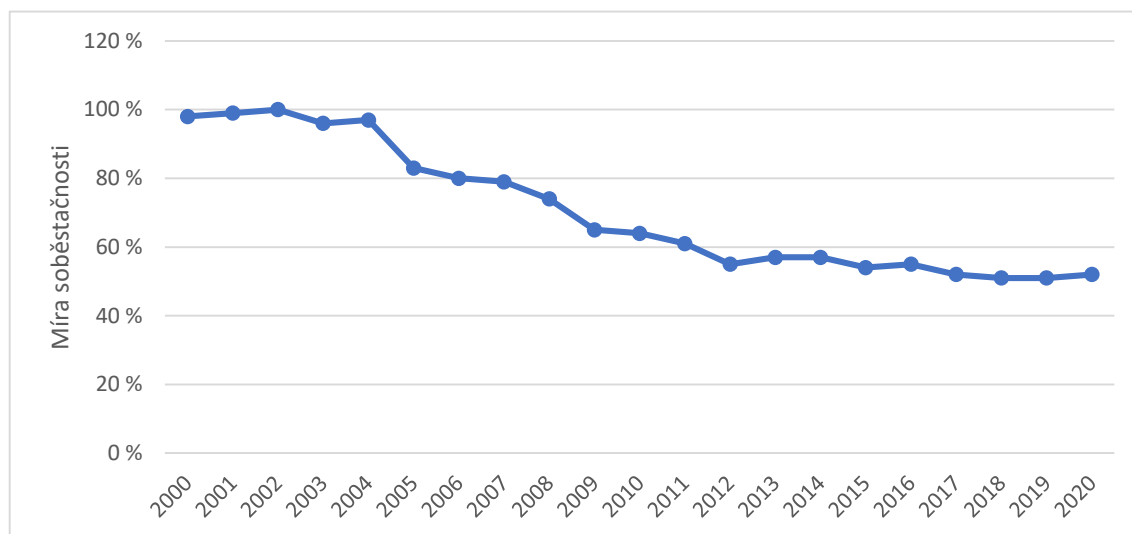
Česko bylo ve výrobě vepřového masa soběstačné pouze na začátku tohoto století. Poté už začalo docházet k neustálému snižování soběstačnosti a v posledních letech je ve výrobě vepřového masa soběstačné jen z poloviny (viz. obr. 5). Soběstačnost Česka se ve výrobě této potraviny již nejspíše nezlepší a bude potřeba tento druh masa stále dovážet ze zemí EU. Aktuálně jsou předními dodavateli vepřového masa Německo a Španělsko (Ministerstvo zemědělství, 2020).

Tab. 5: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci vepřového masa v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	454	464	98
2001	454	458	99
2002	455	456	100
2003	451	469	96
2004	426	439	97
2005	367	443	83
2006	350	439	80
2007	361	458	79
2008	336	454	74
2009	288	443	65
2010	285	447	64
2011	273	448	61
2012	236	433	55
2013	241	424	57
2014	246	430	57
2015	244	451	54
2016	246	446	55
2017	228	442	52
2018	234	458	51
2019	223	438	51
2020	226	439	52

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 5: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci vepřového masa v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.4.3 Drůbeží maso

Drůbeží maso je stejně jako vepřové velmi oblíbené u občanů naší země. Produkce drůbežního masa stejně jako u výše zmíněného vepřového postupně klesá. Největší pokles se projevil na přelomu 1. a 2. desetiletí sledovaného období, kdy z rekordních 247 tisíc tun v roce 2008 klesla produkce této potraviny až na 170 tisíc tun, a to v roce 2011. Poté produkce mírně vzrůstala a opět klesala. V posledních letech ale dochází k jejímu opětovnému navyšování (viz tab. 6). Nejvíce se drůbeží maso do České republiky dováží z Polska, Maďarska nebo Německa (Ministerstvo zemědělství, 2020).

Spotřeba drůbežního masa ve sledovaném období neustále kolísá. Nejdříve vzrůstala, poté dva roky klesala a v roce 2005 dosáhla maxima v prvním desetiletí. Další roky stále kolísala a od roku 2016 už spotřeba drůbežního masa stále stoupá. V roce 2020 dosáhla svého maxima, a to 280 tisíc tun v jatečné hmotnosti (viz tab. 6).

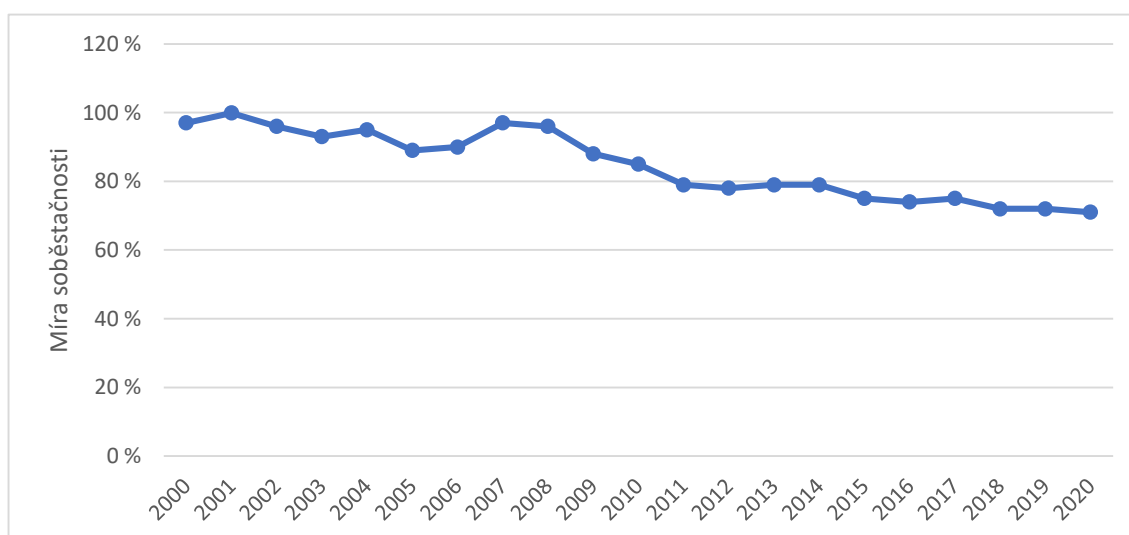
Česko bylo ve výrobě drůbežního masa ve sledovaném období soběstačné pouze v roce 2001. Poté soběstačnost kolísala a od roku 2007, kdy dosáhla 97 %, pouze klesá. Minimální soběstačnosti si můžeme všimnout v roce 2020, kdy jsme byli ve výrobě drůbežního masa soběstační pouze ze 71 % (viz obr. 6). Soběstačnost ve výrobě této potraviny v Česku se další roky bude nejspíše ještě více snižovat. V roce 2021 bylo totiž na území Česka potvrzeno téměř 50 ohnisek ptačí chřipky, což je nejvíce za celou historii. Přestože se nákupní ceny jatečné drůbeže v Polsku postupně také zvyšují, patří ale její dovoz stále mezi ty levnější (Tržní informační systém České republiky, 2022).

Tab. 6: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci drůbežího masa v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	221	228	97
2001	234	235	100
2002	238	248	96
2003	228	246	93
2004	233	245	95
2005	242	270	89
2006	229	253	90
2007	225	233	97
2008	247	257	96
2009	229	260	88
2010	188	222	85
2011	170	216	79
2012	185	238	78
2013	177	224	79
2014	188	237	79
2015	191	254	75
2016	182	245	74
2017	193	257	75
2018	195	271	72
2019	200	276	72
2020	200	280	71

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 6: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci drůbežího masa v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.5 Čerstvé ovoce mírného pásu

Tato část se bude věnovat kategorii čerstvého ovoce mírného pásu. Do této skupiny jsou zařazeny peckovice, bobule a jádrové ovoce. Jedná se například o jablka, hrušky, švestky, třešně, višně, meruňky, broskve, rybíz, vinné hrozny a další (ČSÚ, 2019). Produkce čerstvého ovoce mírného pásu v posledních 20 letech neustále kolísala. Nejvyšší hodnoty si můžeme povšimnout hned v prvním sledovaném roce, kdy bylo vyprodukováno 470 tisíc tun ovoce. Poté jsme této hodnoty už žádný rok nedosáhli. Hodnota často kolísala a v posledních letech sledovaného období se drží poměrně nízko. V roce 2017 bylo dokonce vyprodukováno pouze 261 tisíc tun ovoce, což je nejméně za celé 21. století (viz tab. 7). Jelikož je produkce ovoce závislá na příznivém klimatu, bývá jeho úroda často ovlivňována jak právě klimatem, tak i počasím v daném roce. Například právě výše zmíněný rok 2017 byl ovlivněn nepříznivým počasím. Na přelomu roku 2016 a 2017 jsme zaznamenali poměrně silné dlouhotrvající mrazy se silnou sněhovou pokrývkou, které následně vystřídalo výrazné oteplení v březnu. Toto oteplení bylo ale v dubnu a květnu vystřídáno silnými mrazy a došlo tak k poškození úrody na jižní Moravě právě v tu chvíli, kdy byla vegetace ve velmi pokročilé vývojové fázi. Škody byly zaznamenány také na střední a severní Moravě. Poškozeny byly jak meruňky, hrušně, broskvoně, tak i třešně, slivoně nebo švestky. Největší finanční ztráty utrpěli především pěstitelé jabloní (Ministerstvo zemědělství, 2017). V posledním sledovaném roce vzrostla meziroční produkce například u angreštu, rybízu, švestek, jablek nebo višni. Naopak klesla u meruněk, slív, třešní nebo broskví (Ministerstvo zemědělství, 2020).

Spotřeba ovoce je často ovlivňována jeho produkcí. Pokud je nízká produkce ovoce, dochází tak ke zvýšení jeho ceny a ke snižování poptávky. Samozřejmě je ovoce do naší země také dováženo z cizích zemí a často je v těchto zemích i jeho vyšší produkce, tím pádem jeho cena není poté tak vysoká. Spotřeba v námi sledovaném období, stejně jako produkce, často kolísala. Nejnižší spotřeba byla v roce 2012, kdy se spotřebovalo pouze 295 tisíc tun ovoce. Nízká spotřeba ovoce byla dána hlavně nízkou spotřebou jablek, která se snížila už v roce 2011. V tomto roce došlo ale ke zvýšení spotřeby švestek, vinných hroznů nebo hrušek (Ministerstvo zemědělství, 2012). Nejvíce ovoce mírného pásu bylo spotřebováno v roce 2009, kdy se ho spotřebovalo 469 tisíc tun.

Česko bylo v produkci čerstvého ovoce mírného pásu soběstačné až do roku 2004. Poté došlo k velkému poklesu až na 79% soběstačnost. Soběstačné ve výrobě této

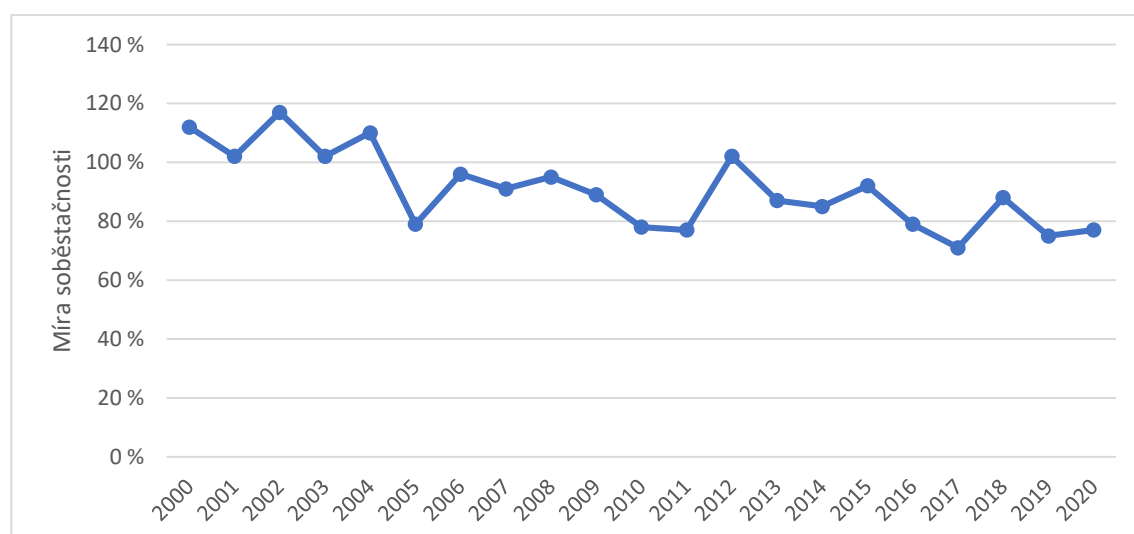
komodity poté bylo ještě v roce 2012. Od tohoto roku již plně soběstačné nebylo a v roce 2017 vykazovalo soběstačnost pouze ze 71 % (viz obr. 7).

Tab. 7: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvého ovoce mírného pásu v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	470	421	112
2001	329	323	102
2002	430	366	117
2003	359	352	102
2004	436	398	110
2005	306	389	79
2006	432	450	96
2007	372	409	91
2008	410	432	95
2009	418	469	89
2010	298	380	78
2011	274	356	77
2012	300	295	102
2013	311	359	87
2014	325	384	85
2015	401	437	92
2016	319	404	79
2017	261	370	71
2018	384	437	88
2019	301	399	75
2020	321	416	77

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 7: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvého ovoce mírného pásu v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.6 Čerstvá zelenina

Do skupiny čerstvé zeleniny řadíme zeleninu kořenovou, plodovou, cibulovou, listovou, košťálovou, luskovou. Tato zelenina je určena na prodej spotřebitelům nebo na výrobní a naturální spotřebu. Do této skupiny patří například rajčata, papriky, salátové okurky, okurky nakládačky, zelí, celer, melouny, česnek a další (ČSÚ, 2019).

Produkce čerstvé zeleniny v Česku postupně klesá. V posledních letech sledovaného období si můžeme povšimnout opět mírného nárůstu, který ale ani zdaleka nevede k dosažení takových hodnot celkové produkce jako na začátku období. Maximálních hodnot tedy dosahovala produkce zeleniny hned první rok a vyprodukováno bylo 482 tisíc tun. Naopak nejnižší produkce zeleniny byla v roce 2010, kdy bylo vyprodukováno pouze 219 tisíc tun (viz tab. 8). Klima pro pěstování zeleniny bylo nepříznivé jak pro Česko, tak i pro Polsko nebo Maďarsko. Kvůli jarnímu tání sněhu došlo k přemokření pozemků, které byly vymezené pro pěstování zeleniny. Právě na jaře docházelo i k vydatným srážkám, které zamezily kultivačním pracím a výsadbě. Kvůli těmto problémům došlo k zaplevelenosti a na desetině plochy pro pěstování zeleniny nebyla kvůli zatopení možná výsadba. To zapříčinilo zpomalení růstu a nižší výnos (Ministerstvo zemědělství, 2010). Ani rok 2012 nebyl z klimatického a meteorologického hlediska příznivý, což se samozřejmě v produkci zeleniny projeví. Ozimé druhy během zimy vymrzly a zachráněny byly pouze ty rostliny, které byly zakryty textilií. V dubnu a květnu došlo k přízemním mrazíkům, které poškodily rané druhy. Na severní a jižní Moravě bylo v letních měsících extrémní sucho, které opět zapříčinilo poškození dalších druhů zeleniny. Z hlediska produkce paprik byl rok 2012 vyhodnocen jako podprůměrný, jelikož sušší jaro a květnové přízemní mrazíky ji intenzivně poničily. Poškozeny byly také okurky a rajčata. Naopak byl tento rok příznivý u listové a kořenové zeleniny (Ministerstvo zemědělství, 2012).

Co se týče spotřeby čerstvé zeleniny, v této oblasti se hodnoty nejdříve snižovaly, poté se ale postupně opět zvyšovaly. Nejnižší hodnoty vykazoval rok 2003 kdy bylo spotřebováno 588 tisíc tun zeleniny. Naopak nejvyšší hodnoty vykazuje rok 2017, kdy bylo spotřebováno rekordních 754 tisíc tun. To je oproti množství vypěstované zeleniny v tomto roce více než dvojnásobek. V tomto roce bylo spotřebováno 88,2 kilogramu zeleniny na obyvatele. Spotřeba zeleniny vzrostla téměř u všech sledovaných druhů.

Snížila se například u rajčat, a to na 11,2 kilogramu na obyvatele za rok (Ministerstvo zemědělství, 2017).

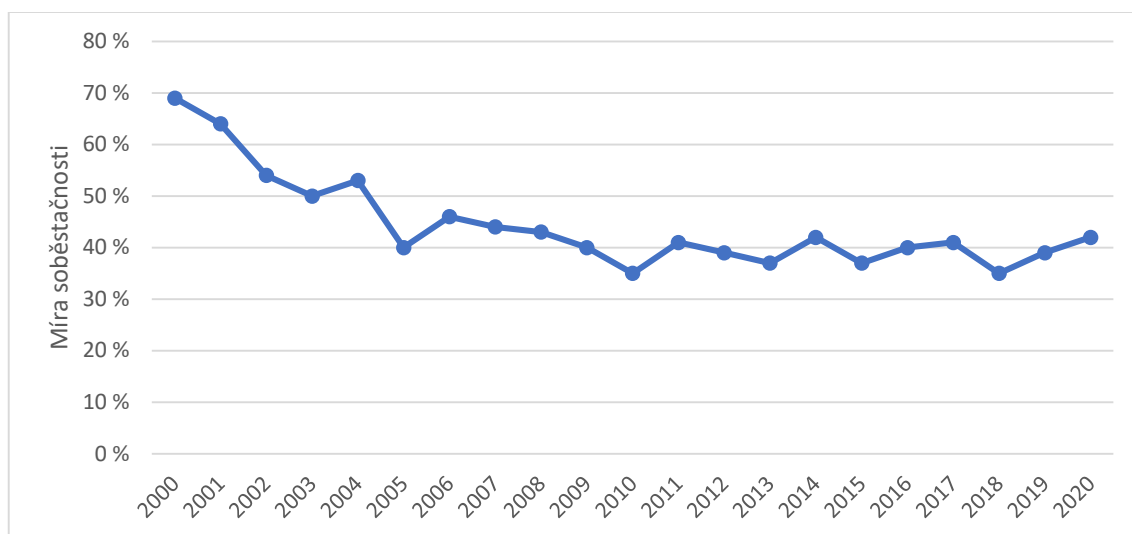
Se soběstačností u produkce zeleniny je na tom Česko ze všech potravin opravdu nejhůře. Pouze v prvních dvou sledovaných letech hodnoty přesahovaly 60 %. Poté už ale pouze klesaly až na rekordních 35 % v roce 2010 a 2018. Hodnoty v posledním desetiletí nedosahují ani 50 % a Česko je tedy v tomto ohledu silně nesoběstačné (viz obr. 8).

Tab. 8: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvé zeleniny v letech 2000-2020

Rok	Produkce (tis. tun)	Spotřeba (tis. tun)	Soběstačnost (%)
2000	482	698	69
2001	421	654	64
2002	332	617	54
2003	296	588	50
2004	322	606	53
2005	273	686	40
2006	292	640	46
2007	282	634	44
2008	274	641	43
2009	254	640	40
2010	219	617	35
2011	278	670	41
2012	233	599	39
2013	240	650	37
2014	294	696	42
2015	247	674	37
2016	299	739	40
2017	311	754	41
2018	255	729	35
2019	284	720	39
2020	311	749	42

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 8: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvé zeleniny v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.7 Vejce

V prvním desetiletí sledovaného období si můžeme povšimnout poklesu produkce vajec. Naopak v druhém desetiletí produkce kolísala a opět se mírně zvyšovala. Maximálních hodnot produkce vajec dosahuje v roce 2001, ve kterém bylo vyprodukováno 3 190 miliónů kusů (viz tab. 9). Nyní se tedy produkce opět pomalu zvyšuje a lze očekávat, že bychom se mohli dostat na vyšší hodnoty jako v prvních letech sledovaného období.

Celková spotřeba vajec v České republice kolísala a v prvním desetiletí vidíme průběžný pokles a nárůst. Minimum vajec bylo spotřebováno v roce 2005. V druhém desetiletí sledovaného období se spotřeba zvyšuje a dosahuje i vyšších hodnot než v prvním desetiletí (viz tab. 9). Mírný pokles v posledním sledovaném roce může být dokonce způsoben pandemií COVID-19 a s tím souvisejícím uzavřením stravovacích provozoven.

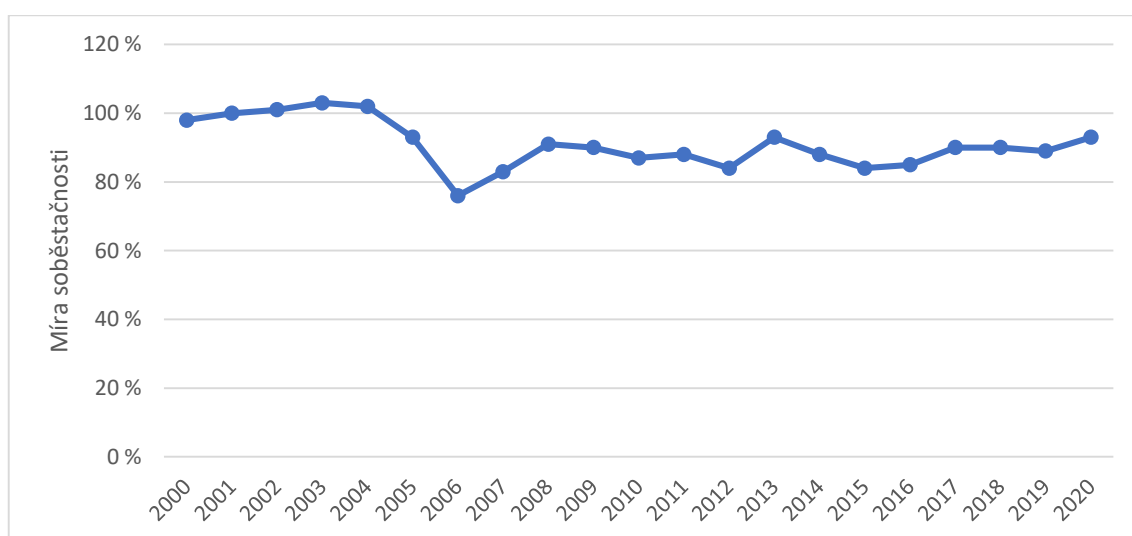
Míra soběstačnosti v produkci vajec se v celém sledovaném období pohybovala mezi 76 % a 103 %. V letech 2000–2003 bylo Česko v produkci vajec soběstačné. Velký propad můžeme zaznamenat v roce 2006, kdy soběstačnost v produkci této komodity klesla na 76 % (viz obr. 9). V posledních letech opět dochází k postupnému zvyšování této hodnoty, která ale může být v současné době stejně jako u drůbežího masa, ovlivněna ptačí chřipkou, která byla v Česku potvrzena v roce 2021 (Tržní informační systém České republiky, 2022).

Tab. 9: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci vajec v letech 2000-2020

Rok	Produkce (mil. ks)	Spotřeba (mil. ks)	Soběstačnost (%)
2000	3 064	3 053	100
2001	3 190	3 155	101
2002	2 931	2 834	103
2003	2 841	2 774	102
2004	2 653	2 762	96
2005	2 432	2 624	93
2006	2 476	3 254	76
2007	2 575	3 105	83
2008	2 647	2 894	91
2009	2 584	2 885	90
2010	2 434	2 808	87
2011	2 483	2 834	88
2012	2 290	2 725	84
2013	2 469	2 666	93
2014	2 561	2 902	88
2015	2 486	2 967	84
2016	2 488	2 934	85
2017	2 652	2 955	90
2018	2 673	2 966	90
2019	2 763	3 111	89
2020	2 732	2 946	93

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 9: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci vajec v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

4.8 Mléko

Produkce mléka v celém prvním desetiletí námi sledovaného období spíše stagnovala. Průběžně se hodnoty snižovaly a zvyšovaly, ale v tak malé míře, že je to téměř zanedbatelné (viz tab. 10). Tyto hodnoty byly důsledkem Společné zemědělské politiky Evropské unie, která produkci mléka od 1. 4. 2001 regulovala mléčnými kvótami. Tyto kvóty byly v roce 2015 zrušeny (Státní zemědělský intervenční fond, n.d.). Z tohoto důvodu se v druhém desetiletí začaly hodnoty postupně zvyšovat a v posledních letech sledovaného období překročily hodnotu 3 000 miliónů litrů. Maximum jsme zaznamenali v roce 2020, kdy bylo vyprodukováno 3 182 miliónů litrů mléka (viz tab. 10).

Spotřeba mléka se v celém sledovaném období pohybovala kolem 2 miliard litrů. Nejnižší spotřebu jsme zaznamenali v prvním roce našeho období, kdy bylo spotřebováno pouze 2 022 miliónů litrů mléka. Naopak nejvyšší spotřebu zaznamenal rok 2020 jakožto poslední rok sledovaného období, kdy bylo spotřebováno 2 387 miliónů litrů mléka (viz tab. 10).

V produkci mléka vykazuje Česko poměrně vysokou míru soběstačnosti. Hodnoty soběstačnosti průběžně kolísají, ale vždy překračují hodnotu 100 % (viz tab. 10). V grafu (viz obr. 10) je vidět i postupné zvyšování soběstačnosti právě od roku 2015, kdy byly zrušeny mléčné kvóty.

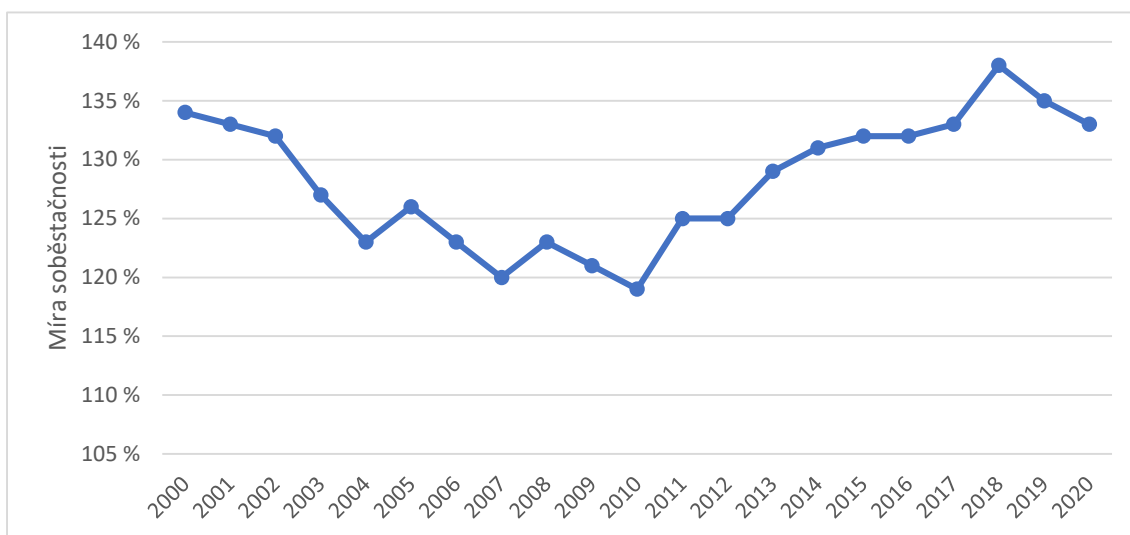
Tab. 10: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci mléka v letech 2000-2020

Rok	Produkce (mil. l)	Spotřeba (mil. l)	Soběstačnost (%)
2000	2 708	2 022	134
2001	2 702	2 032	133
2002	2 728	2 067	132
2003	2 646	2 081	127
2004	2 602	2 111	123
2005	2 739	2 182	126
2006	2 694	2 191	123
2007	2 684	2 244	120
2008	2 728	2 215	123
2009	2 708	2 233	121
2010	2 613	2 197	119
2011	2 664	2 139	125
2012	2 741	2 201	125
2013	2 775	2 156	129
2014	2 856	2 179	131
2015	2 946	2 238	132
2016	2 984	2 266	132

2017	2 998	2 257	133
2018	3 078	2 234	138
2019	3 073	2 280	135
2020	3 182	2 387	133

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

Obr. 10: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci mléka v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

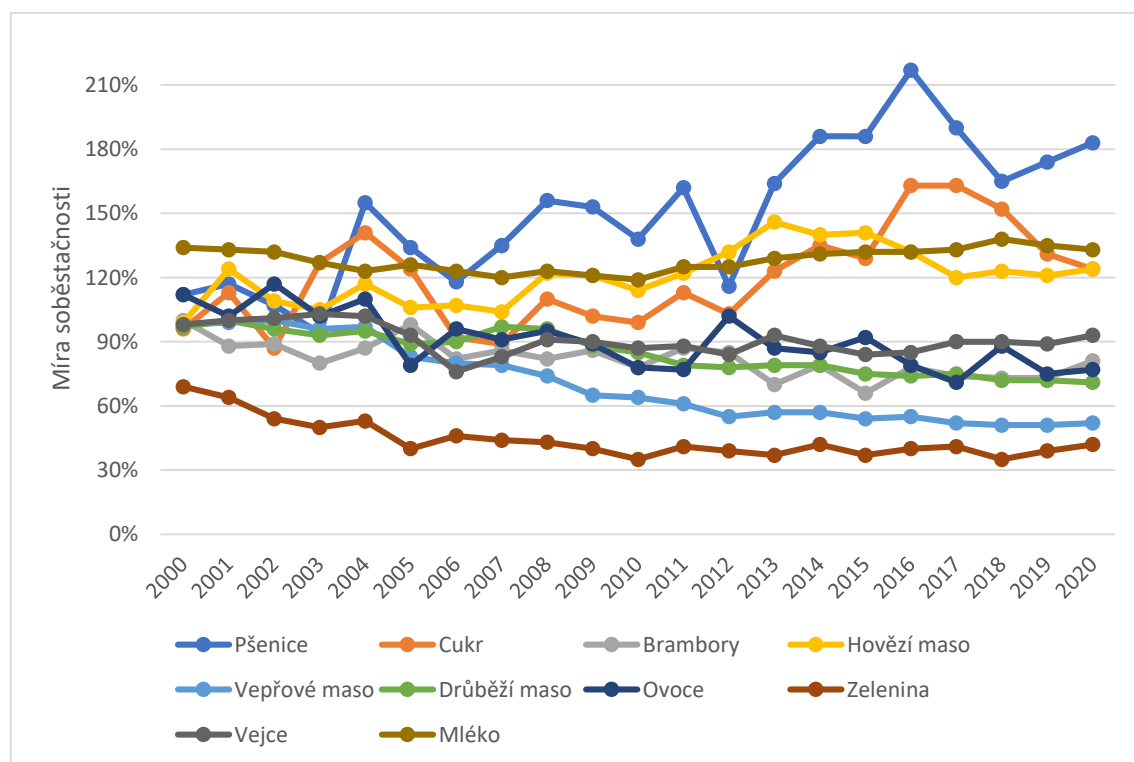
4.9 Shrnutí vývoje potravinové soběstačnosti

Ve sledovaném období 2000–2020 se autorka věnovala vývoji potravinové soběstačnosti u deseti základních potravin. Jednalo se o pšenici, cukr, brambory, hovězí, vepřové a drůbeží maso, ovoce, zeleninu, vejce a mléko. Následující graf (obr. 11) zobrazuje všechny vybrané komodity a vývoj míry soběstačnosti jejich produkce v Česku. Jak si můžeme na první pohled všimnout, soběstačnost vykazuje Česko zejména u produkce pšenice, mléka, hovězího masa a ve velké míře i u cukru. Naopak u výroby brambor, vepřového a drůbežního masa, vajec, ovoce a zejména zeleniny vykazuje Česko mnohem nižší míru soběstačnosti.

Co se týče budoucnosti potravinové soběstačnosti, má Česká republika od roku 2016 danou strategii, dle které by chtěla být do roku 2030 v rámci možností potravinově soběstačná. Plány jsou takové, že by mělo dojít ke zvýšení ploch ovocných sadů nebo počtů zvířat. Od vstupu České republiky do Evropské unie klesl počet prasat, a to téměř na polovinu. Jak jsme si již mohli na grafu (viz obr. 5) všimnout, právě ve výrobě vepřového masa není Česko dlouhodobě soběstačné. V tomto ohledu by do roku 2030 chtělo být Česko alespoň z 80 % soběstačné (Jordán, 2016). Co se týče drůbežního masa,

chtělo by být Česko soběstačné ze 100 %. To je ale téměř nemožné, jelikož soběstačnost u této potraviny stále více a více klesá. Dokonce i v roce 2003, kdy ještě Česko nemělo výhody společného evropského trhu, díky kterému máme možnost levně dovážet, byla naše země stále soběstačná jen z 93 %. Co se týče zeleniny nebo ovoce, chtěla by být naše země do roku 2030 soběstačná z necelých 80 %. Míra soběstačnosti ve výrobě brambor by se měla zvýšit na 100 %, stejně jako u vajec a výše zmíněného drůbežího masa. Soběstačnost v produkci mléka a hovězího masa by měla zůstat na stejné úrovni, jelikož v celém námi sledovaném období se hodnoty pohybovaly kolem 100 % a výš. Jedním z důvodů zvýšení potravinové soběstačnosti je jak zajištění bezpečnosti v základních potravinách, tak i snaha zemědělců bojovat proti zahraniční konkurenci, která často nabízí levnější potraviny (Horáček, 2022).

Obr. 11: Vývoj míry soběstačnosti Česka v jednotlivých živočišných a rostlinných komoditách v letech 2000-2020

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2000-2020), zpracováno autorkou

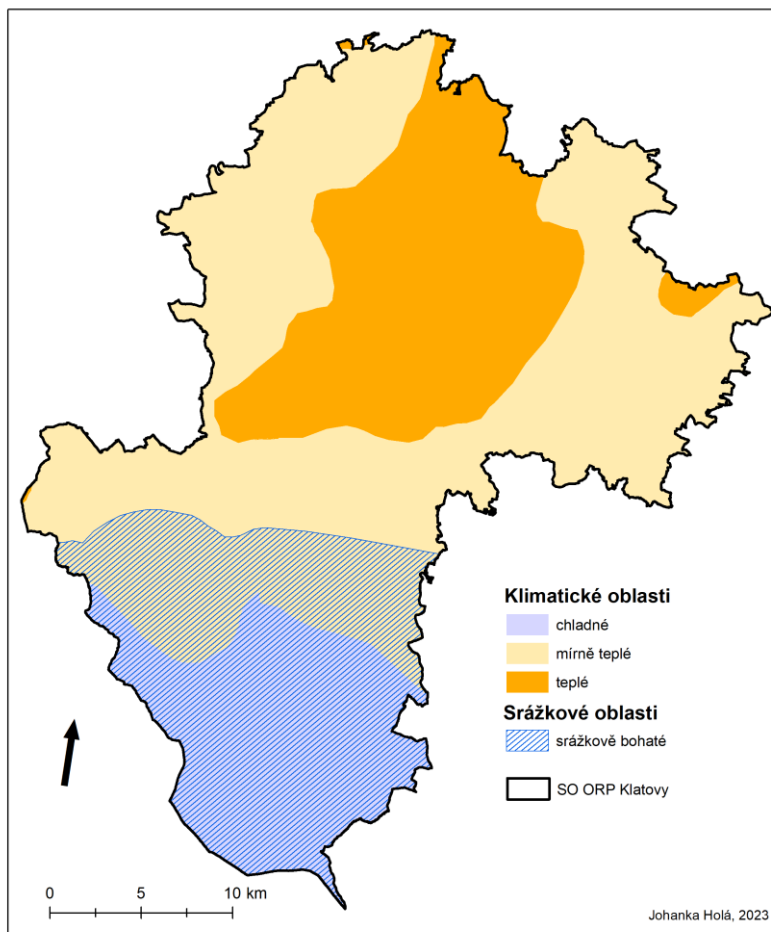
5 Dotazníkové šetření

V rámci dotazníkového šetření byla jako sledovaná oblast zvolena SO ORP Klatovy, viz příloha B. Správní obvod ORP Klatovy se nachází v jižní části Plzeňského kraje a sousedí celkem s pěti SO ORP, kterými jsou Domažlice, Nepomuk, Přeštice, Sušice a Horažďovice. Na jihozápadě SO ORP Klatovy sousedí s Německem. Správní obvod Klatovy zaujímá rozlohu 90 627 ha, z toho většinu jeho rozlohy tvoří zemědělská půda (50,6 %) a lesní půda (39,5 %). Celkově se zde nachází 44 obcí, ze kterých má 8 obcí statut města. Město Klatovy, Plánice a Nýrsko jsou také SO POÚ. Na území žilo k 31. 12. 2021 celkem 49 748 obyvatel. V roce 2021 byl počet živě narozených dětí 458 a zemřelých 701. Celkově se přistěhovalo obyvatel 852 a vystěhovalo 716 obyvatel. V SO ORP dochází ke stárnutí populace, a zvyšování průměrného věku. Průměrný věk u žen se v posledních 10 letech zvýšil ze 42,9 let na 45,0 let. Zvýšil se i u mužů ze 40,4 let na 42,5 let (ČSÚ, 2021b).

5.1 Zemědělské podmínky Klatovska

Na možnostech pěstování plodin a chovu hospodářských zvířat na území Klatovska se podílí několik faktorů. Jedná se především o klimatické a půdní podmínky.

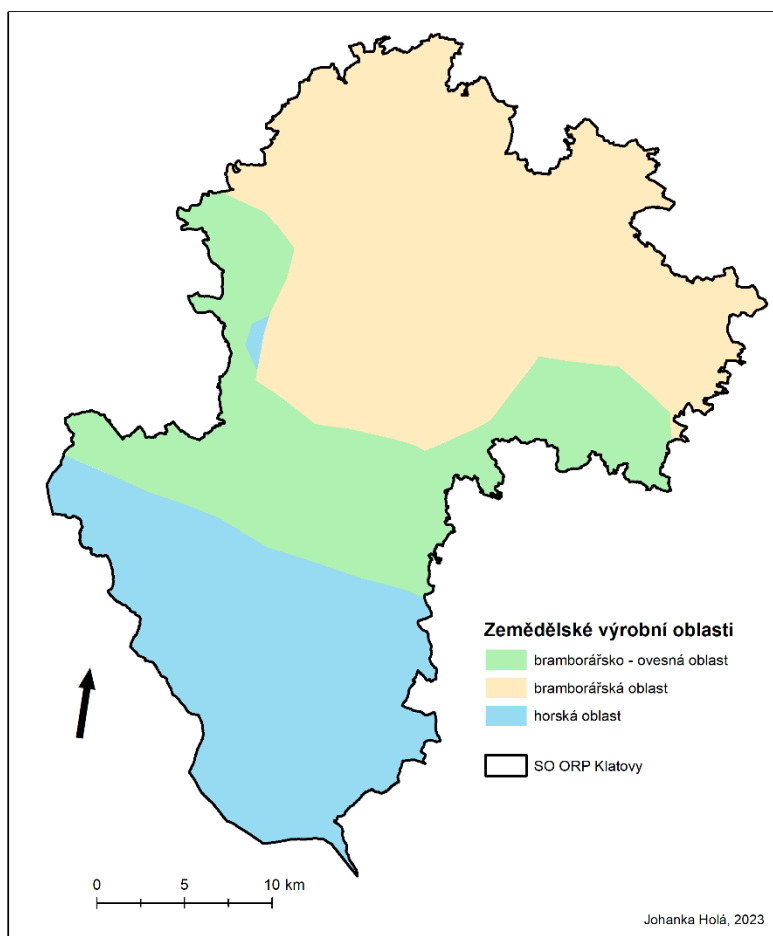
Obr. 12: Klimatické oblasti na území SO ORP Klatovy

Zdroj: Novotná (2014, s. 33) & ARCDATA PRAHA (2014), zpracováno autorkou

Na obr. 12 je vidět, že se území SO ORP Klatovy nachází ve třech klimatických oblastech. V jižní části území se nachází především klimatická oblast chladná, která postupně směrem k severní části území přechází v klimatickou oblast mírně teplou a poté i teplou. Oblast Šumavy v jihozápadní části území je srážkově bohatá (Novotná, 2014).

Obr. 13: Zemědělské výrobní oblasti na území SO ORP Klatovy

Zdroj: Novotná (2014, s. 35) & ARCDATA PRAHA (2014), zpracováno autorkou

Na území SO ORP Klatovy se vyskytují 3 výrobní oblasti (viz obr. 13). Na Šumavě převažuje výrobní oblast horská, která směrem k severu území přechází ve výrobní oblast bramborářsko-ovesnou. V nejsevernější části námi sledovaného území nalezneme oblast bramborářskou (Novotná, 2014).

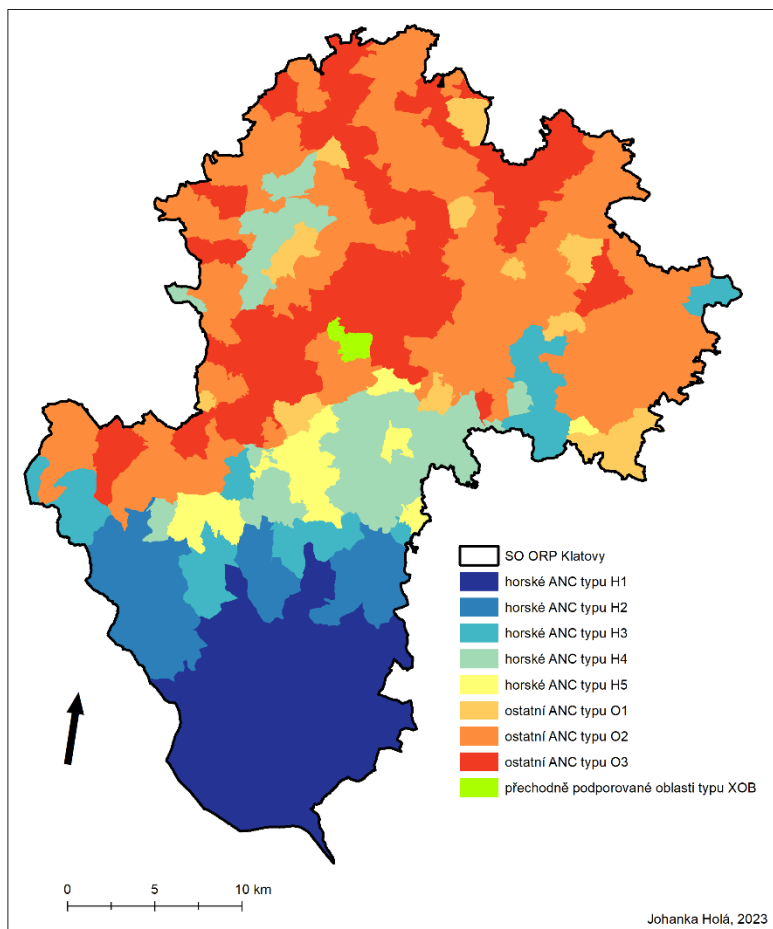
Většinu námi sledovaného území tvoří kambizemě, které patří i mezi nejčastější půdy v České republice. Oblast Šumavy je pokryta nejvíce podzoly. Podél řeky Úhlavy, která na území SO ORP Klatovy pramení, se nachází pseudogleje (Novotná, 2014).

5.1.1 ANC oblasti

Na území SO ORP Klatovy zasahují oblasti ANC. Jedná se o oblasti s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními. Hospodaření v lokalitách ANC je obtížnější kvůli problémům, které vznikají v důsledku přírodních podmínek. Prostřednictvím programů rozvoje venkova a podpory příjmů se Evropská unie snaží zastavit úpadek zemědělství v těchto regionech. Pokud půda patří mezi tři základní kategorie, lze poté na tuto oblast čerpat platby. Mezi základní kategorie jsou zařazeny horské oblasti, které jsou umístěny severně od 62. rovnoběžky, mají velmi strmé svahy, které znemožňují užití zemědělských strojů nebo se nachází v takové nadmořské výšce, kde není možné provádět zemědělskou činnost. Dále mezi tyto kategorie patří oblasti se značnými přírodními omezeními. Kvůli těmto omezením je v těchto regionech vykonávání zemědělské činnosti téměř znemožněno. Poslední kategorií jsou oblasti se zvláštními omezeními, kde hrozí vymizení zemědělské činnosti a je zde tedy nezbytné zachovat zemědělské aktivity. Mimo jiné i pro mimoprodukční funkce zemědělství, jako je např. zachování krajinného rázu (v případě horských oblastí např. horských luk) apod. (Evropská komise, n.d.).

Oblasti horské, které jsou označovány písmenem H se ještě dále dělí do 5 kategorií (H1 – H5). Tyto oblasti jsou děleny podle nadmořské výšky v souvislosti se svažítostí a vegetační dobou. Oblasti se značnými přírodními omezeními se také označují jako oblasti ostatní a jsou značeny písmenem O. Ty se také stejně jako horské oblasti dělí na tři kategorie (O1 – O3) dle konkrétního území. Oblasti se zvláštními omezeními se také nazývají oblasti specifické a jsou značeny písmenem S. Platby jsou v těchto výše zmíněných oblastech poskytovány na trvalé travní porosty, zemědělské orné půdy nebo trvalé kultury. Výše plateb se poté stupňují dle typu oblasti (Ministerstvo zemědělství, 2018).

Obr. 14: Oblasti ANC na území SO ORP Klatovy

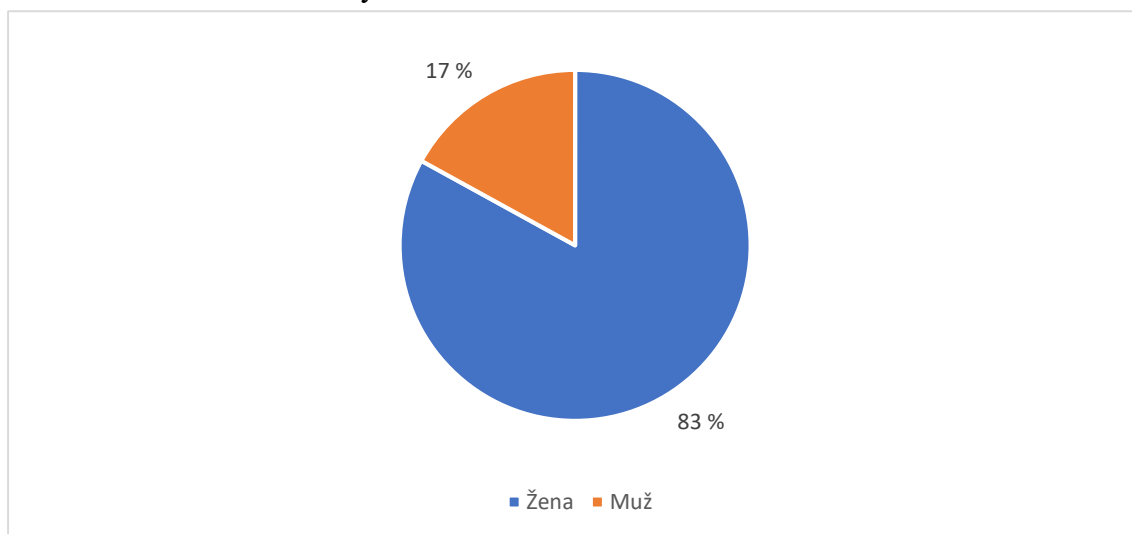
Zdroj: Krtička & Žufan (2021) & ARCDATA PRAHA (2014), zpracováno autorkou

Jak si můžeme všimnout na obr. 14, území SO ORP Klatovy je celé pokryto ANC oblastmi. Na šumavské části území se směrem k severu rozprostírají oblasti horské typu H1, které postupně přechází v horské oblasti typu H2, H3, H4 i H5. Od středu sledovaného území se nachází oblasti se značnými přírodními omezeními, jinak také nazývanými oblastmi ostatními. Tyto oblasti jsou zde zastoupeny všemi třemi typy (O1 – O3). Ve středu území se nachází oblast přechodně podporované oblasti typu XOB. Konkrétně se jedná o území obce Lomec. V severovýchodní části území si můžeme povšimnout, že i zde se nachází oblast horská typu H4. Konkrétně se jedná o okolí obcí Dlačov, Poleň, Dolany a Chudenice. Tyto oblasti jsou geomorfologickým celkem Švihovská vrchovina. Horská oblast se také nachází ve východní části sledovaného území. Tato část území se již nachází v oblasti Blatenské pahorkatiny (Seznam.cz, 2023).

5.2 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření na téma Potravinová soběstačnost na Klatovsku bylo provedeno na podzim roku 2022. Respondenty se stali obyvatelé SO ORP Klatovy, kteří byli osloveni pomocí sociální sítě Facebook. Respondenti své odpovědi zaznamenávali do on-line dotazníku, který byl vytvořen pomocí internetové stránky Survio. Tato stránka má nastavený limit 100 odpovědí, které nejsou zpoplatněné. Dohromady byly tedy získány odpovědi od 100 respondentů. Dotazník již poté nebyl dále distribuován.

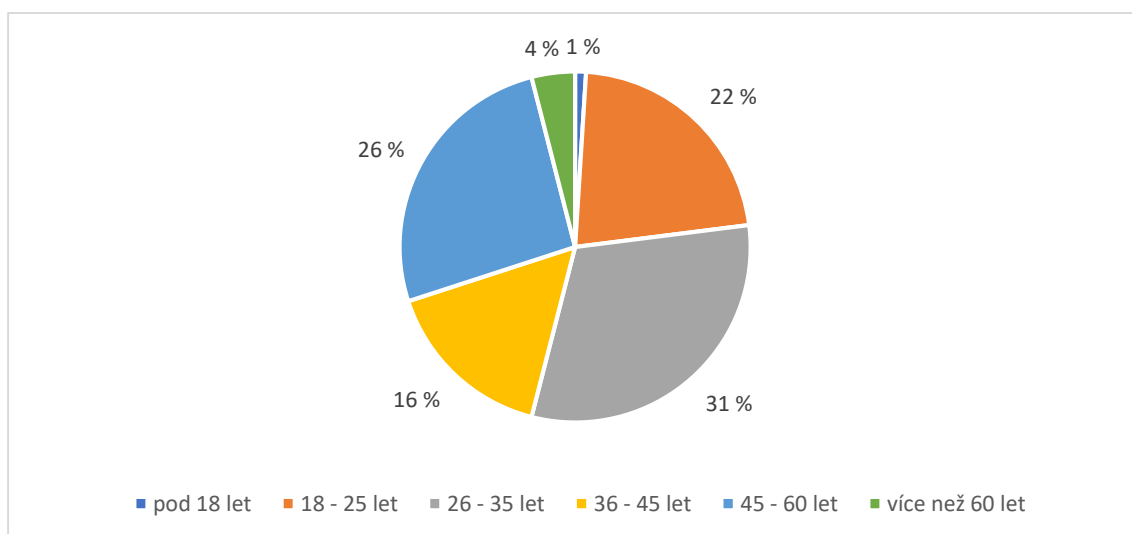
Obr. 15: Pohlaví dotazovaných osob

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 100 respondentů. Z toho převažovala většina žen (83 %). Mužů bylo o něco méně, a to 17 % (viz obr. 15).

Obr. 16: Zastoupení věkových skupin v dotazníkovém šetření

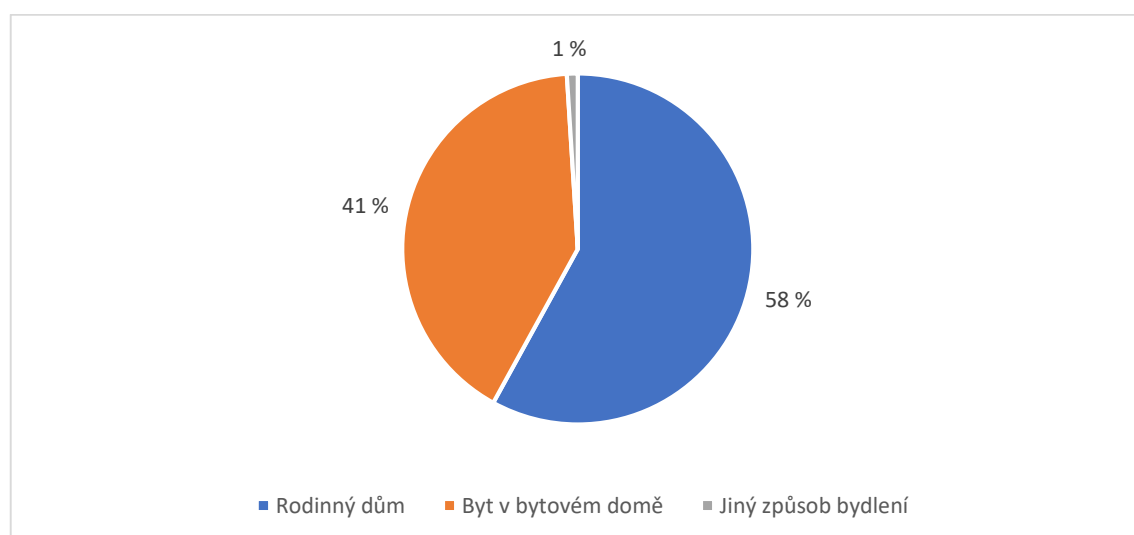
Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Nejvíce respondentů zvolilo věkovou kategorii 26 – 35 let, a to dohromady 31 (31 % z celkového počtu odpovědí). Druhou nejpočetnější skupinou je kategorie 45 – 60 let, ve které se zúčastnilo šetření 26 dotázaných. Třetí nejpočetnější skupinou je věková kategorie 18 – 25 let, kterou zastupuje 22 respondentů. V kategorii 36 – 45 let se šetření zúčastnilo 16 respondentů. Dotazníkového šetření se zúčastnily i 4 dotazované osoby ve věkové kategorii více než 60 let. Nejméně početně zastoupenou věkovou skupinou je pod 18 let, kterou zvolil pouze 1 dotazovaný (viz obr. 16).

5.2.1 Využití venkovní části bydliště

Jedna z prvních otázek v tomto dotazníku se zabývala tím, zda respondenti v místě bydliště bydlí v rodinném domě, bytě v bytovém domě nebo mají jiný způsob bydlení. Výsledky této otázky zobrazuje obr. 17.

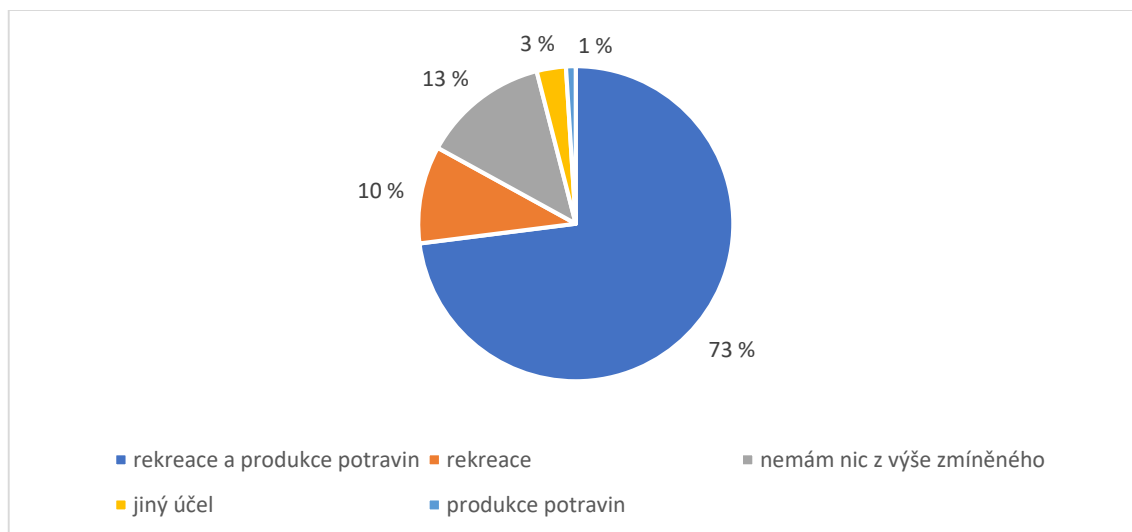
Obr. 17: Typ bydlení v místě trvalého bydliště

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Z celkového počtu 100 respondentů žije celkem 58 dotazovaných (58 %) v rodinném domě. Dále 41 respondentů obývá byt v bytovém domě a pouze 1 respondent si vybral odpověď „Jiný způsob bydlení“.

Obr. 18: Způsob využití zahrady, terasy, balkonu a dalších venkovních prostor

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

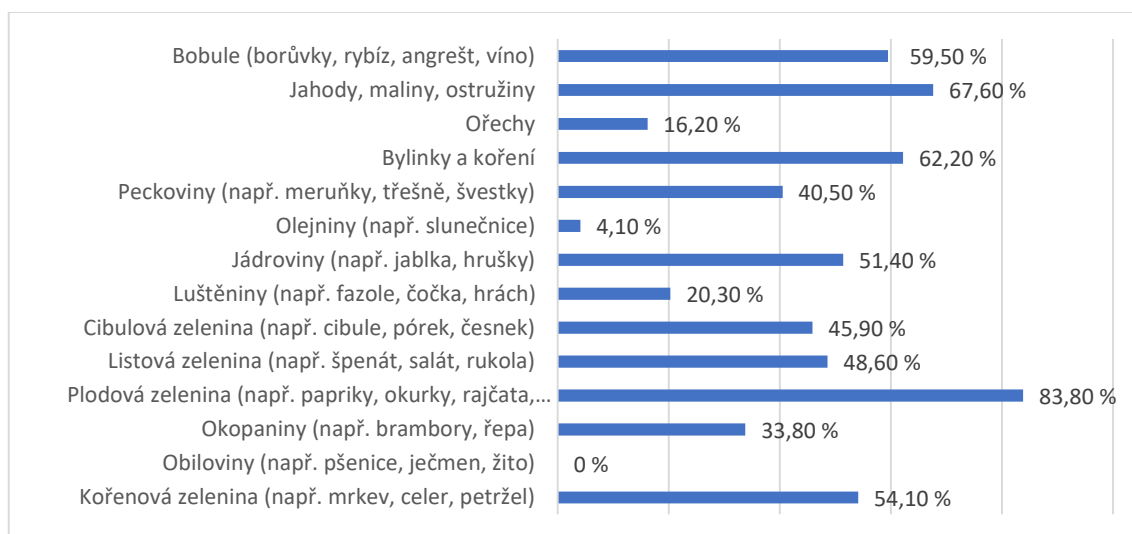
Pouze k produkování potravin využívá svou venkovní část bydliště jen 1 respondent. K jinému účelu využívají své venkovní prostory 3 dotázaní. Terasu, zahradu nebo balkon nevlastní 13 respondentů. Pouze k rekreaci užívá svou zahradu či jiný prostor 10 dotázaných. Dohromady 73 dotazovaných (73 %) užívá venkovní prostory jak k rekreaci, tak i k produkci potravin (viz obr. 18).

Dále byla respondentům položena otázka: Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "jiný účel", tak jaký? Otázka byla položena jako otevřená a respondenti tak mohli napsat jakoukoli odpověď. Na otázku odpověděli celkem 3 dotazovaní. Respondenti dle odpovědi využívají své venkovní prostory k sušení prádla a uskladnění sezónních věcí.

5.2.2 Produkce a způsob využití rostlinných a živočišných produktů

Další část otázek se věnovala produkci rostlinných a živočišných produktů a jejich následnému využití. Na otázku „Pěstujete nějaké plodiny ke konzumaci?“ odpovědělo 74 (74 %) dotazovaných „Ano“ a 26 (26 %) respondentů „Ne“. Dále byla na tyto odpovědi navázána další otázka „Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "ano", tak jaké?“. V této otázce mohli respondenti zvolit více než jednu odpověď.

Obr. 19: Produkce jednotlivých druhů rostlinných produktů

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

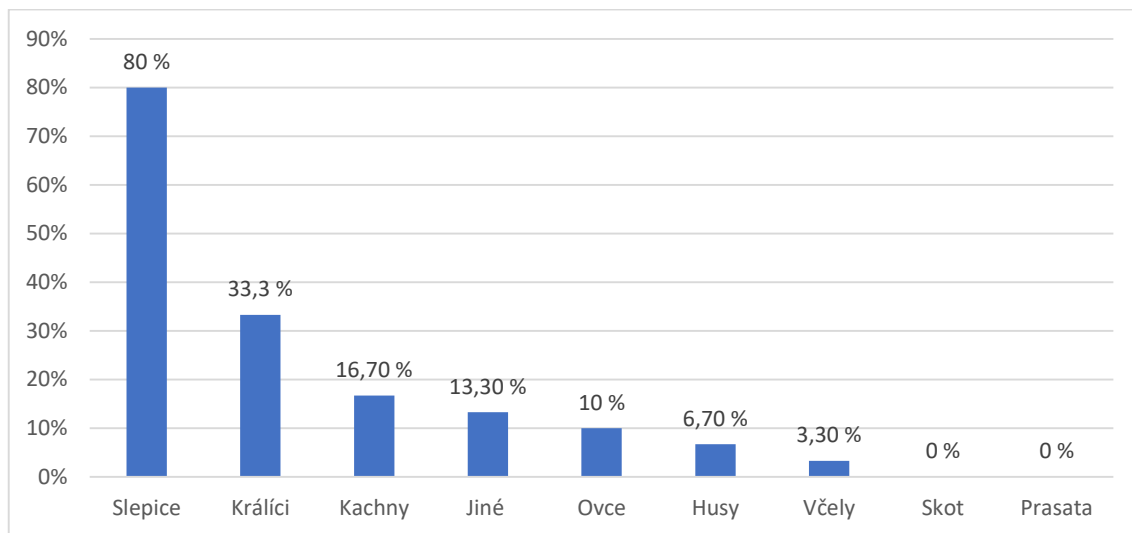
Procenta na obr. 19 představují podíl z kladných odpovědí v předchozí otázce (74 dotazovaných zvolilo odpověď „Ano“). Nejvíce produkovanou kategorií plodin je plodová zelenina (okurky, rajčata, papriky a další). Tuto kategorii zvolilo celkem 62 dotazovaných (83,8 % ze 74 respondentů). Druhou kategorií, kterou respondenti nejčastěji volili, byly jahody, maliny a ostružiny. Tuto kategorii vybralo 50 respondentů (67,6 %). Dále 46 ze 74 dotázaných (62,2 %) zvolilo skupinu bylinky a koření, 44 dotázaných (59,5 %) si vybralo kategorii bobule (borůvky, rybíz, víno, angrešt), 40 respondentů (54,1 %) zvolilo kořenovou zeleninu, 38 respondentů (51,4 %) vybralo jádroviny a 36 dotázaných (48,6 %) zvolilo kategorii listová zelenina. Cibulovou zeleninu pěstuje 34 dotázaných (45,9 %), peckoviny (meruňky, třešně nebo švestky) pěstuje 30 respondentů (40,5 %) a okopaniny pěstuje 25 dotázaných (33,8 %). Skupinu luštěnin zvolilo již pouze 25 respondentů (20,3 %), kategorii ořechy 12 respondentů (16,2 %) a olejiný pouze 3 respondenti (4,1 %). Kategorii obiloviny nezvolil žádný z dotazovaných respondentů.

Další otázka se týkala způsobu využití vypěstovaných plodin. I v této otázce mohli respondenti zvolit více než jednu odpověď.

Ze 74 respondentů, kteří plodiny pěstují, zvolilo 73 dotázaných (98,6 %) odpověď „Přímá konzumace (pečení, vaření). Z toho vyplývá, že téměř všichni respondenti, kteří plodiny pěstují, využívají své výpěstky k přímé spotřebě. Dále 49 respondentů (66,2 %) využije

vypěstované plodiny také k dlouhodobému skladování (zavařování, zmražení) a pouze 1 respondent (1,4 %) využívá tyto plodiny k prodeji.

Obr. 20: Chov hospodářských zvířat ke konzumaci či produkci potravin

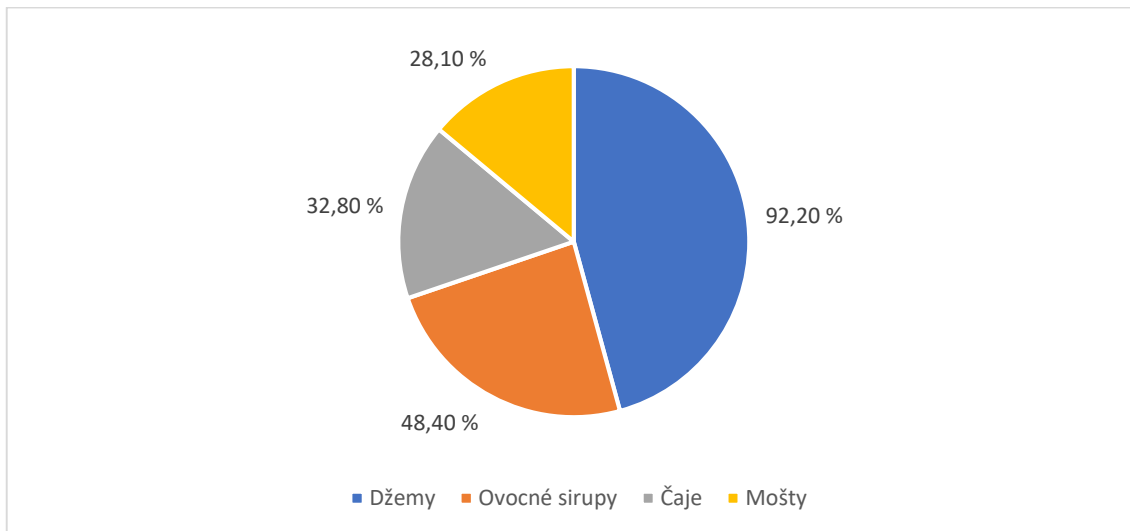
Zdroj: vlastní zpracování, 2023

I v této otázce mohli respondenti zvolit více než jednu odpověď. Obr. 20 znázorňuje podíl odpovědí těch respondentů, kteří hospodářská zvířata chovají (30 respondentů, 30 % z celkového počtu 100). Celkem 70 respondentů (70 %) nechová žádná hospodářská zvířata ke konzumaci nebo produkci potravin. Ze zbylého počtu 30 respondentů vybralo 24 respondentů (80 % z kladného počtu odpovědí) odpověď „slepice“, 10 (33,3 %) z kladného počtu odpovědí „králíky“, 5 (16,7 %) zvolilo odpověď „kachny“, 4 (13,3 %) „jiné“ a 3 respondenti (10 %) vybrali odpověď „ovce“. Pouze 2 respondenti (6,7 %) chovají ke konzumaci či k produkci potravin husy a 1 respondent (3,3 %) chová včely. Skot a prasata ne zvolil žádný z dotázaných.

S touto otázkou souvisela i další otázka, zda si respondenti vyrábí vlastní živočišné produkty. V této otázce mohli dotazovaní zvolit více než jednu odpověď. Celkem 73 dotazovaných (73 % z celkového počtu) odpovědělo „Nevyrábím“. Zbýlých 27 dotazovaných odpovědělo takto: 22 dotázaných (81,5 % z kladného počtu odpovědí) zvolilo odpověď „vejce“, 4 dotazovaní (14,8 %) vybrali odpověď „uzeniny“. Pouze 1 dotazovaný (3,7 %) vyrábí med, dále 1 (3,7 %) vyrábí mléko, a také 1 (3,7 %) vyrábí jogurty. Tito respondenti vyrábí nejspíše ovčí mléko a jogurty, jelikož skot ne zvolil žádný z respondentů. Sýry ani máslo nevybral žádný z dotazovaných.

Další otázka v dotazníku se poté ještě vrátila zpět k rostlinné výrobě a týkala se toho zda si respondenti vyrábí nějaké vlastní rostlinné produkty.

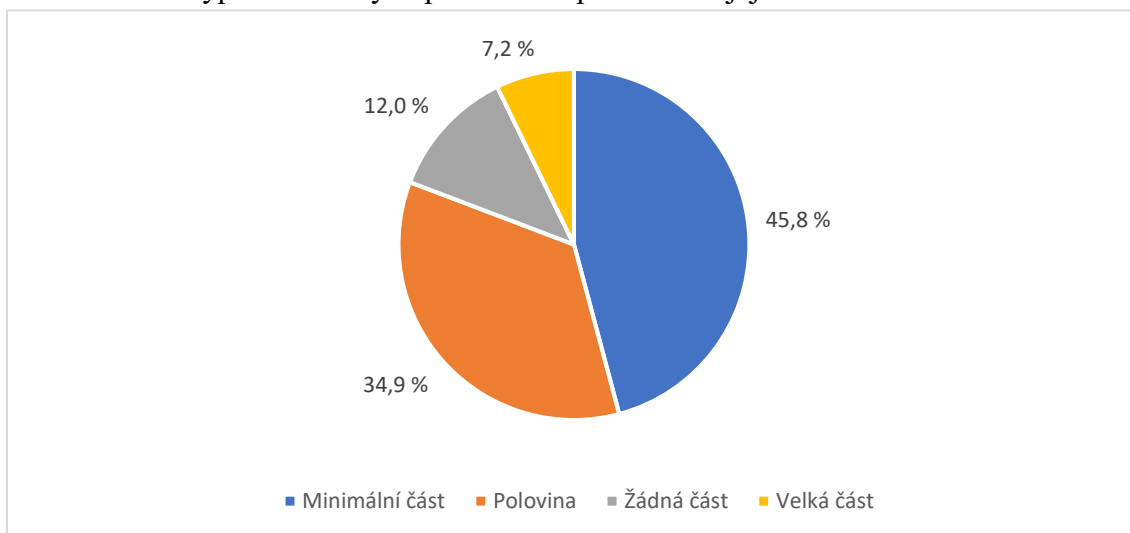
Obr. 21: Výroba vlastních rostlinných produktů

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Také v této otázce mohli respondenti zvolit více odpovědí. Celkem 36 dotazovaných (36 % z celkového počtu respondentů) odpovědělo „Nevyrábím“. Na obr. 21 si můžeme všimnout, že zbylých 64 respondentů (64 %) odpovědělo následovně: 59 respondentů (92,2 % z kladného počtu odpovědí) vyrábí z rostlinných produktů džemy, 31 respondentů (48,4 %) vyrábí ovocné sirupy, 21 respondentů (32,8 %) vyrábí čaje a 18 dotázaných (28,1 %) zvolilo odpověď mošty.

Obr. 22: Část vyprodukovaných potravin respondentů v jejich stravě

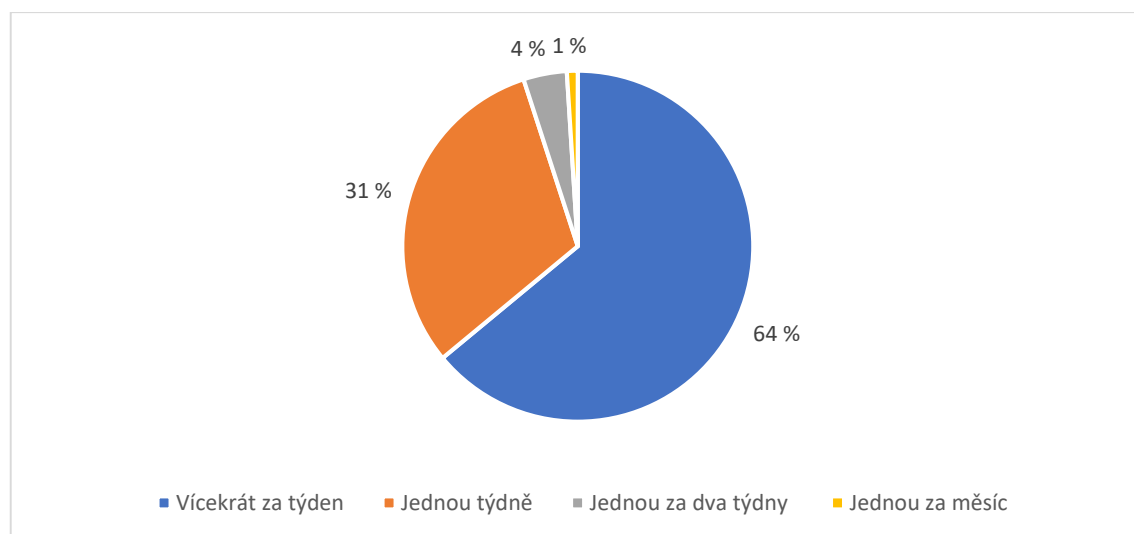
Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Poté byl dotazník zaměřen na to, z jak velké části tvoří respondenty vyprodukované potraviny jejich jídelníček. Otázku vynechali ti, kteří v předchozích otázkách zvolili, že nepěstují žádné rostlinné produkty ani nechovají žádná hospodářská zvířata. Celkem na tuto otázku odpovědělo 83 dotazovaných. Na obr. 22 si můžeme všimnout, že nejvíce dotazovaných, a to 38 (45,8 %) odpovědělo „z minimální části“, 29 dotazovaných (34,9 %) odpovědělo „z poloviny“. Žádnou část jídelníčku tvoří vyprodukované potraviny u 10 dotazovaných (12,0 %). Tito dotazovaní tedy zřejmě dodávají potraviny například příbuzným nebo přátelům. Naopak velkou část jídelníčku tvoří vyprodukované potraviny pouze u 6 dotázaných (7,2 %).

5.2.3 Cesta za nákupem potravin a jejich výběr

V této části byla jako první zvolena otázka „Jak často navštěvujete obchod s potravinami?“.

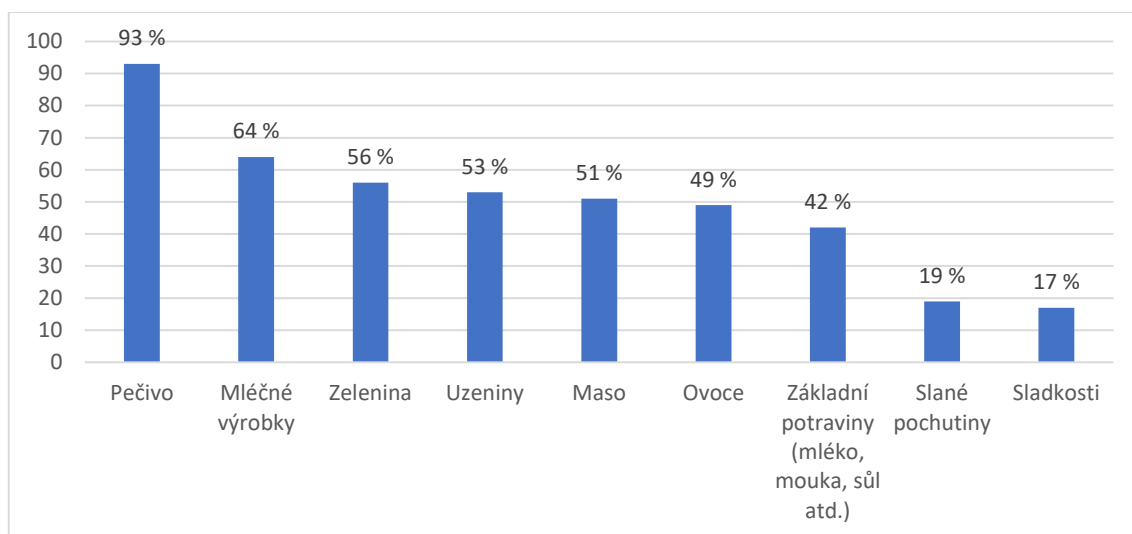
Obr. 23: Frekvence návštěvy obchodu s potravinami

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Z grafu na obr. 23 můžeme vyčíst, že celkem 64 dotázaných (64 %) navštěvuje obchod s potravinami i vícekrát za týden. Druhá nejčastější odpověď byla „jednou týdně“, kterou zvolilo 31 respondentů (31 %). Jednou za dva týdny navštěvují obchod s potravinami pouze 4 respondenti (4 %) a jednou za měsíc pouze 1 respondent (1 %).

Obr. 24: Potraviny, které respondenti nakupují nejčastěji

Zdroj: vlastní zpracování, 2023

Dále se dotazník věnoval tomu, jaké potraviny nakupují respondenti nejčastěji (viz obr. 24). V této otázce mohli dotazovaní zvolit více než jednu odpověď.

Nejčastější odpověď, kterou respondenti vybrali, bylo „Pečivo“. Odpověď zvolilo celkem 93 respondentů (93 % z celkové počtu 100 respondentů). Druhou nejčastější odpovědí byly „Mléčné výrobky“, které volilo 64 dotazovaných (64 %). Poté nejčastěji nakupují dotazovaní zeleninu, kterou zvolilo 56 dotázaných (56 %), „Maso“ zvolilo 51 dotázaných (51 %), „Ovoce“ 49 respondentů (49 %) a „Základní potraviny“ 42 respondentů (42 %). Pouze 19 respondentů (19 %) nakupuje „Slané pochutiny“ a 17 respondentů (17 %) nakupuje „Sladkosti“.

Na otázku, zda se respondenti zajímají o původ kupovaných potravin, odpovědělo 63 dotazovaných (63 % z celkového počtu 100 respondentů) „Ano“. Méně než polovina, a to 37 dotazovaných (37 %) se o původ kupovaných potravin nezajímá.

Poslední otázka, která byla položena respondentům, se týkala toho, zda si myslí, že je Česko potravinově soběstačné. Více než polovina respondentů (59 % ze 100 dotazovaných) si myslí, že ne. 41 respondentů, odpovědělo na tuto otázku „Ano“.

6 Diskuze

Na začátek diskuze je nutno přiznat, že výsledky za samozásobitelství na Klatovsku nelze zcela srovnávat se soběstačností jednotlivých komodit v Česku, ale i ta představuje určitý obecný rámec pro tuto studii. Provedené šetření má jen omezenou vypovídací schopnost a nelze poznatky jednoduše zobecňovat na celou populaci Klatovska. Výběr respondentů nebyl zcela náhodný a reprezentativní, spíše zaměřený na ty, kteří jsou ochotní odpovědět, a také jsou motivovaní v tomto tématu. Vzhledem k malému vzorku respondentů nebyly a nemohly být použity metody tzv. výběrové statistiky, které by výsledky zobecnily ze vzorku na celou populaci. Přesto s vědomím této nepřesnosti tyto údaje poskytují jistý kvalitativní vhled do problematiky, ale je nutno zohledňovat jejich omezení.

Z obecných poznatků bylo možné vysledovat, že se potravinová soběstačnost od předlistopadového období neustále vyvíjela. V tomto období probíhala snaha o dosažení úplné soběstačnosti alespoň v produktech, které je zde možno pěstovat. Vzhledem k tehdejším podmínkám převládaly na trhu především domácí produkty. Po vstupu do společného trhu Evropské unie již není dosažení úplné soběstačnosti vzhledem ke zvyšující se poptávce po potravinách a také zvýšené nabídce levných potravin z dovozu z jiných zemí EU možné (ASZ ČR, 2021). I přesto je ale Česko v dnešní době v několika komoditách soběstačné. Jedná se například o pšenici, kde by se dalo říci, že vykazuje dokonce přebytky. Vzhledem k situaci v letošním roce, kdy kvůli přebytkům ukrajinského obilí na evropském trhu mají čeští zemědělci plné skladovací prostory, bude nejspíše i nadále Česko vykazovat v produkci této komodity přebytky (Pospíšil, 2023). Pokud by se import pšenice úplně zastavil, bylo by Česko schopné alespoň na nějaký čas pokrýt spotřebu občanů. Je ale otázkou, na jak dlouho by tyto zásoby Česku postačily. Také zde vyvstává otázka, zda by měla naše země případně dost osiva a prostoru na zasetí většího množství pšenice, které by kompenzovalo výpadek v následující sklizni. Dále je také Česko soběstačné v produkci mléka, hovězího masa a cukru. Naše země nemá pro produkci některých potravin vhodné podmínky. Jedná se například o rýži, kterou by také bylo možno zařadit mezi základní potraviny. Pro spoustu dalších komodit zde ale vhodné fyzicko-geografické podmínky máme. Jedná se například o ovoce a zeleninu nebo brambory. Ve výrobě těchto komodit stejně jako u vajec, vepřového nebo drůbežího masa není Česko, i přes vhodné podmínky pro pěstování nebo chov, z dlouhodobého hlediska

soběstačné. První výzkumný předpoklad: **Česko je potravinově soběstačné v produkci pšenice, brambor, hovězího a vepřového masa** se během zpracování této bakalářské práce tedy potvrdil jen z části.

Potravinová soběstačnost je negativně ovlivňována růstem počtu obyvatel nebo neustálým snižováním plochy zemědělské půdy, a také její využitelnosti. Jak již bylo zmíněno, v důsledku COVIDu-19, ale také v rámci rostoucí inflace, stále dochází ke stoupání cen jak domácích, tak i dovezených potravin (Kadeřábková, 2021). I přes snahu být do roku 2030 v určité míře potravinově soběstační, je nutno zmínit, že i vzhledem k neustálému zvyšování populace, cen hnojiv, ale také i mechanizace zemědělství, nebude nejspíše takové dosažení možné. Podle autorky je místo zdražování potravin, spíše potřeba většího množství kvalitních českých potravin na našem trhu. Kvalitní produkty od českých zemědělců ale bývají většinou dražší než ty dovezené, a nastává tak otázka, zda jsou Češi vůbec ochotni si za tyto potraviny v aktuální situaci připlatit.

Ve výzkumu využívají respondenti většinou svou venkovní část obydlí k rekreaci, ale i produkci potravin. To je velmi pozitivní výsledek, jelikož v dnešní době jsou lidé často zvyklí navštěvovat obchody s potravinami, kde si mohou všechny potraviny zakoupit. Právě v důsledku zvyšování cen by se mohli lidé více zaměřovat na samotné samozásobitelství.

Respondenti se nejvíce věnují pěstování plodové zeleniny (papriky, okurky, rajčata...), poté jahod, malin a ostružin, bylinek a koření nebo bobulí (borůvky, rybíz, angrešt...). Dále také ve velké míře pěstují kořenovou zeleninu, jádroviny, listovou a cibulovou zeleninu, peckoviny nebo okopaniny. V menší míře již respondenti volili ořechy, olejninu nebo luštěniny. Obiloviny nezvolil žádný z respondentů, a je tak vidět, že se obyvatelé Klatovska spoléhají na nákup například pšeničných výrobků v obchodě. Velmi často si respondenti dle odpovědí pěstují na svých zahrádkách ovoce a zeleninu, ale i přesto polovina respondentů odpověděla, že chodí tyto druhy potravin nakupovat do obchodu. Dalo by se i předpokládat, že dotazovaní chodí nakupovat pouze ty druhy ovoce a zeleniny, které si doma nepěstují. Také je zde možnost skladování a konzervace potravin ve sklepních prostorech. Nákup potravin ale také nejspíše závisí na ročním období. V létě jsou zahrádkáři schopni pravděpodobně vypěstovat větší množství potravin než v zimě. V zimě tak nejspíše častěji navštěvují kvůli těmto potravinám obchodní řetězce.

Téměř všichni respondenti, kteří plodiny pěstují, je dále využívají k přímé spotřebě. Ta zahrnuje například pečení nebo i vaření. Stejně jako ve výše zmíněné studii z Brněnska Sovová (2014), využívají respondenti tyto plodiny k dlouhodobému skladování. Jedná se například o zavařování nebo zmražení. Pokud je tedy potřeba, mají poté tyto plodiny ihned k dispozici. Je také možné, že takto zpracované plodiny, stejně jako ve výše zmíněném zdroji, sdílejí s rodinnými příslušníky nebo přáteli.

V dnešní době není chov hospodářských zvířat již tolik oblíbený a lidé raději zvolí nákup živočišných produktů v obchodě. Zjištění, že necelá čtvrtina z celkového počtu respondentů chová slepice k následné produkci vajec, je pozitivní. Pokud mají tyto slepice kvalitnější podmínky než v drůbežárnách a podobných podnicích, dostanou jejich majitelé ve většině případů o mnoho kvalitnější vejce, než jaká jsou prodávána v běžném obchodě. Pokud koupíme vejce od slepic z klecového chovu, bude mít velmi rozdílnou kvalitu než vejce vyprodukované na vlastní zahrádce. V posledních letech se ale opět zvyšuje riziko nákazy slepic ptačí chřipkou (Tržní informační systém České republiky, 2022).

Dále respondenti chovají králíky, kachny, ovce, husy nebo také včely. Skot a prasata nezvolil žádný z respondentů. V minulosti se ve dvorech statků, spíše mimo centra měst, nacházel chlév s prasaty nebo výběh pro skot. V současné době ale dochází k neustálé modernizaci životního stylu a domácí chov prasat již ustupuje. V dnešní době lidé využívají zahrady buď jako užitkové, nebo okrasné (Škantová, 2009). Zahrady tak často slouží k odpočinku, a ne k chovu prasat nebo skotu. Právě v produkci vepřového masa je Česko soběstačné pouze z poloviny a lidé si tak v obchodech často kupují vepřové maso z Německa nebo Španělska, které jsou aktuálně předními dodavateli (Ministerstvo zemědělství, 2020). V produkci hovězího masa je Česko velmi soběstačné, což je způsobeno z velké části jeho klesající spotřebou. V důsledku inflace stále dochází ke zdražování jak hovězího masa, tak i veškerých dalších potravin. Lidé tedy budou nejspíše stále více snižovat jeho spotřebu a soběstačnost se tak dále bude držet ve vysokých hodnotách.

Respondenty vyprodukované potraviny tvoří u většiny jejich jídelníček pouze z minimální části. Z poloviny tvoří jídelníček jimi vyprodukované potraviny u necelé třetiny respondentů a pouze u 6 dotázaných tvoří velkou část jídelníčku. Fakt, že žádnou část jídelníčku tvoří vyprodukované potraviny pouze u 10 respondentů, je dle autorky poměrně pozitivní. V situaci, kdy tato část respondentů potraviny produkuje,

ale nekonzumuje, by se dalo předpokládat, že produkuje potraviny například pro své příbuzné. Z důvodu, že u většiny respondentů tvoří jimi vyprodukované potraviny jejich jídelníček pouze z minimální části, se potvrzuje výzkumný předpoklad, že **Obyvatelé regionu Klatovsko nejsou potravinově soběstační**. Ke stejným výsledkům došla i práce zabývající se potravinovou soběstačností ve třech obcích na Klatovsku. I zde nejvíce respondentů odpovědělo, že jimi vyprodukované potraviny tvoří jejich jídelníček pouze z minimální části. V regionu Jesenice u Prahy také dotazovaní volili nejvíce tento typ odpovědi (Turková, 2017). Tento výsledek je také možno porovnat s výsledky respondentů na Kraví hoře, kteří v produkci ovoce a zeleniny také nejsou soběstační (Sovová, 2014). To může naznačovat, že soběstačnost ve smyslu samozásobitelství není zaručena ani v místech s výrazně lepšími podmínkami pro zemědělství (Jižní Morava). Stejně jako v případě těchto respondentů by se dalo u obyvatel na Klatovsku očekávat, že občasné dosažení potravinové soběstačnosti jim přináší pocit radosti, soběstačnost není cílem. Dalo by se tedy shrnout, že jak na Klatovsku, tak i v jiných oblastech nejsou obyvatelé potravinově soběstační a je tedy poměrně náročné zajistit si svou vlastní produkcí celkovou soběstačnost.

Celkově navštěvuje obchod s potravinami více než polovina respondentů i vícekrát za týden. Pravděpodobně nakupují vícekrát za týden lidé, kteří bydlí přímo v Klatovech nebo blízkém okolí a mohou si tak dovolit nakupovat menší nákupy, ale v častějších intervalech. Kvůli neustále se zvyšujícím cenám potravin nebudou nejspíše v následujících měsících lidé navštěvovat obchod s potravinami tak často, jako doteď. Jak již bylo zmíněno, pokud se ceny budou dále zvyšovat, je možné, že se lidé postupně vrátí k alespoň částečnému samozásobitelství.

Otázkou je, jak moc je potřeba, aby Česko opravdu potravinově soběstačné bylo. Jelikož jsme přistoupili k otevřenému obchodnímu prostoru v rámci Evropské unie, kdy máme dostupný volný pohyb zboží, nebyla by tak spíše potřeba se spoléhat na potravinovou soběstačnost celé Evropy? V tomto případě by ale byla důležitá potravinová bezpečnost Česka, na kterou bychom se mohli spolehnout v případě pandemie, války či energetické krize. Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.5, aktuálně dochází v situaci války na Ukrajině k výpadku dodávek obilí do některých rozvojových zemí (Janda, 2022). Kvůli tomu je tak velmi důležité mít i v soběstačných komoditách přebytek a zásoby pro případ podobných krizí nebo hladomorů.

6.1 Návrhy ke zlepšení zemědělské produkce samozásobitelů na Klatovsku

Pro zvýšení zemědělské produkce je důležité se zaměřovat na nové možnosti a postupy. V dnešní době je například možnost vypomoci si automatizovanými a robotickými systémy, jejichž funkce se poslední roky stále více rozšiřuje. Konkrétně se jedná například o systémy automatického zavlažování nebo zahradní mechanizace. Tyto chytré technologie jsou v dnešní době schopny zajistit výsadbu, odplevelení, hnojení, prořezávání nebo dokonce i sklizeň. Aktuálně je také možné detekovat škodlivé organizmy, které napadají vysázené rostliny. I přesto, že jsou všechny tyto techniky již dostupné, stále se pracuje na jejich neustálém vylepšování (Radová, 2021). V dnešní době je tato pokročilá robotizace pro drobné zemědělce a zahrádkáře pravděpodobně finančně náročná. Obecně ale může vypomáhat v situacích, kdy lidé o zemědělství nemají takový zájem nebo na něj nemají čas. Například automatické zavlažovací systémy nebo robotické sekačky je možno v dnešní době vidět na zahradách poměrně často. Pravděpodobně bude robotické zemědělství ve vzdálené budoucnosti naprosto běžné. Otázkou také je, nakolik je celková robotizace zemědělství, ale nejen toho, bezpečná.

Dále by také bylo možné se zaměřit na pěstování geneticky modifikovaných (GM) rostlin. Tyto rostliny jsou po změně DNA odolnější vůči škůdcům, chorobám nebo suchu. Produkce těchto rostlin je kvalitnější, a také vyšší. Výhody z jejich produkce nezískají jen zemědělci, ale také spotřebitelé. Tyto plodiny mají totiž i vyšší nutriční hodnoty (Ministerstvo zemědělství, n.d.b). Zde ale stejně jako u robotizace vyvstává otázka, v jaké míře jsou tyto plodiny dostupné pro drobné farmáře. K pěstování GM rostlin je nutno dodržovat platné právní předpisy. V České republice se do roku 2017 pěstovala pouze geneticky modifikovaná kukuřice, která ale byla pěstována pouze jako krmivo pro hospodářská zvířata. Od roku 2017 ale podíl ploch geneticky modifikované kukuřice klesl na nulu (Trnková a kol., 2019). Jak již bylo řečeno v kapitole 4.4, podle Pulkrábka a kol. (2019) je v Česku limitující množství kukuřice, která je dále využívána jako krmivo pro hospodářská zvířata. Již při 5% poklesu výnosu by byl této komodity nedostatek. Právě opětovné zvýšení ploch geneticky modifikované kukuřice by mohlo zajistit její dostatečné množství. Pokud by ale bylo možno v dalších letech pěstovat více druhů geneticky modifikovaných rostlin, mohla by to být i pro drobné farmáře cesta, jak zvýšit výnos zemědělských plodin.

Závěr

Tato bakalářská práce byla věnována vývoji míry potravinové soběstačnosti Česka v jednotlivých komoditách, a také potravinové soběstačnosti obyvatel Klatovska.

Autorka je plně přesvědčena, že je opravdu velmi důležité se problematikou potravinové soběstačnosti a též samozásobitelství zabývat. I z dotazníkového šetření vyplývá, že obyvatelé Klatovska se z velké části samozásobitelství věnují. Je zde ale možnost, že dotazník více přilákal právě osoby se zájmem o danou činnost, zvláště motivované odpovědět. V dnešní době je ale velmi pozitivní, že se lidé touto činností zabývají. Obecně lze na závěr této práce shrnout, že přestože se obyvatelé SO ORP Klatovy samozásobitelství věnují, tak byl potvrzen výzkumný předpoklad - **Obyvatelé regionu Klatovsko nejsou potravinově soběstační.**

Co se týče obecně potravinové soběstačnosti, je velmi důležité a možná i nutné, udržovat vhodnou míru alespoň u základních potravin. V tomto ohledu je Česko soběstačné v produkci pšenice, mléka, hovězího masa a ve velké míře i v produkci cukru. Tímto faktem se nepotvrdil, tedy spíše potvrdil jen z části, první výzkumný předpoklad - **Česko je potravinově soběstačné v produkci pšenice, brambor, hovězího a vepřového masa.**

I přesto, že je v obchodech až přílišné množství nabízených potravin, je potravinová soběstačnost stále často velmi diskutovaným tématem, zejména v souvislosti s kvalitou potravin a poslední dobou stále více i cenou. Jedinec ale bohužel není schopen být naprosto potravinově soběstačný. Aby tomu tak bylo, musel by mít daný člověk spoustu času na péči o zahradu či jinou venkovní část obydlí, a také velké plochy určené k pěstování potravin. Jak bylo zmíněno v kapitole 6.1, v dnešní době je možné využívat například robotické systémy, které by i jednotlivcům mohly v pěstování plodin pomoci. Bohužel nikdy není možné zajistit vlastní produkcí k životu vše, co je potřeba. Samozásobitelství má ale i opravdu velké množství výhod. Vlastní produkce potravin může přinést i pocit relaxace, zábavy a seberealizace (Škantová, 2009). Člověk díky tomu prohlubuje svůj vztah s přírodou a touto činností si velmi odpočine. Dále také zjistí, jak moc je produkce potravin od samého začátku náročná.

Rozšiřující se výstavba nových obydlí, dálnic, silnic a dalších staveb postupně snižuje množství zemědělsky využívané půdy. Tento fakt může pomalu vést ke snižování potravinové soběstačnosti, která již i nyní nedosahuje v určitých komoditách

tak vysokých hodnot. Konkrétně na území Klatovska byla v roce 2021 zahájena stavba obchvatu na silnici I/27. Díky tomuto obchvatu by měla být doprava v centru Klatov plynulejší a bezpečnější. Mělo by také dojít ke zlepšení životního prostředí v celém městě (Ředitelství silnic a dálnic ČR, 2021). Kvůli této výstavbě ale dochází ke snížení rozlohy zemědělské půdy ve východní části od Klatov. Je tedy otázkou, zda je přednější zlepšit životní prostředí v centru města, nebo ponechat zemědělskou půdu pro pěstování plodin. V budoucnosti by tak stálé rozšiřování stavebních pozemků, a tím zmenšování plochy kvalitní půdy, mohlo vést k velkému problému. K půdě by tak mělo být přistupováno jako k neobnovitelnému přírodnímu zdroji, který by měl být udržován i pro budoucí obyvatele.

Postupně dochází i k nárůstu extrémů počasí a pokud se ještě více projeví klimatická změna a neustálé oteplování bude pokračovat, nebudou mít zemědělci svá hospodářská zvířata čím krmit. Globální oteplování totiž velmi výrazně ovlivňuje jak zemědělství, tak i produkci potravin.

Tato práce byla věnována vývoji potravinové soběstačnosti v Česku a poté potravinové soběstačnosti jednotlivých obyvatel na Klatovsku neboli samozásobitelství. Další výzkum v této oblasti by se mohl zaměřovat konkrétně na vývoj celkové potravinové soběstačnosti na Klatovsku. Tentokrát by se tedy výzkum nezaměřoval na samozásobitelství obyvatel, ale přímo na vývoj potravinové soběstačnosti celé oblasti, případně většímu srovnání různých území. Dále by také bylo možno se věnovat i nakupování potravin od lokálních či regionálních producentů například na farmářských trzích.

Seznam použitých zdrojů

- Abrahamová, M. (2011). *Budeme ještě jíst české vepřové maso?* Profi Press s.r.o. <https://zemedelec.cz/budeme-jeste-jist-ceske-veprove-maso/>
- ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ (2014). *ArcČR500 – digitální geografická databáze*. Dostupné 28. 2. 2023 z <https://www.arcdata.cz>
- Asociace soukromého zemědělství ČR (2021). *K problému soběstačnosti českého zemědělství*. <https://www.asz.cz/clanek/8219/k-problemusobestacnosti-ceskeho-zemedelstvi/>
- Asociace soukromého zemědělství ČR (2022). *TZ ASZ ČR: Česká republika není potravinově bezpečná. Co s tím?* <https://www.asz.cz/clanek/9875/tz-asz-cr-ceska-republika-neni-potravinove-bezpecna-co-s-tim/>
- Clapp, J. (2017). Food self-sufficiency: Making sense of it, and when it makes sense. *Food Policy*, 66, 88-96. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2016.12.001>
- COOP. (n.d). *COOP rozjždí vlastní online prodej potravin*: www.e-coop.cz. <https://www.skupina.coop/coop-rozjizdi-vlastni-online-prodej-potravin>
- Český statistický úřad (2019). *Spotřeba potravin – 2018*. Dostupné 20. 11. 2022 z https://www.akcr.cz/data_ak/19/k/Stat/SpotrebaPotravin2018.pdf
- Český statistický úřad (2021a). *Metodika statistiky živočišné výroby*. Dostupné 18. 11. 2022 z <https://www.czso.cz/csu/czso/metodika-statistiky-zivocisne-vyroby>
- Český statistický úřad (2021b). *Charakteristika SO ORP Klatovy*. Dostupné 5. 1. 2023 z <https://www.czso.cz/documents/11252/17841520/klatovy.pdf/80c315fd-a82a-4927-9556-ba043f46ad6e?version=1.16>
- Česká tisková kancelář (2020). *Až 85 procent českých potravin na trhu je moc, Sněmovna zákon znovu projedná*. Seznam zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/az-85-procent-ceskych-potravin-na-trhu-je-moc-snemovna-zakon-znovu-projedna-108375>
- Česká tisková kancelář (2021). *Sněmovna podpořila kvóty na české zboží. Schválila i pokuty za prodej potravin dvojí kvality*. iRozhlas. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dvoji-kvalita-potravin-poslanecka-snemovna_2101201143_pj
- Česká tisková kancelář (2022). *Výroba masa v Česku byla loni nejvyšší za posledních deset let*. Seznam zprávy. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/vyroba-masa-v-cesku-byla-loni-nejvyssi-za-poslednich-deset-let/2158047>
- ČT24 (2021). *Sněmovna vyslyšela Senát a odmítla obchodnické kvóty pro české potraviny*. <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3297391-snemovna-vyslysel-senat-a-odmitla-obchodnicke-kvoty-pro-ceske-potraviny>
- Dymák, V. (2017). Potravinová bezpečnost a produkce potravin v České republice 2016. *The Science for Population Protection*, 2017(3), 1-7. <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/36/298.pdf>
- Evropská komise (n.d.). *Oblasti s přírodními či jinými zvláštními omezeními*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/additional-optional-schemes/anc_cs

- Havel, P. (2012). *Mantra potravinové soběstačnosti*. Aktuálně.cz. <https://blog.aktualne.cz/blogy/petr-havel.php?itemid=16399>
- Horáček, F. (2021). *Kvóty na potraviny neprošly. V regálech by chyběla i cibule*. Seznam zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/kvoty-na-potraviny-neprosly-v-regalech-by-chybela-i-cibule-150548>
- Horáček, F. (2022). *Plány na českou soběstačnost v jídle jsou utopie. Závislost na dovozu roste*. Seznam zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-cech-jde-v-obchode-po-cene-potravinova-sobestacnost-je-nesmysl-202508>
- Janda, J. (2022). *Josef Soukup: Válka ukazuje, jak důležitá je půda a potravinová soběstačnost*. deník.cz. <https://www.denik.cz/udrzitelnost-ve-state/valka-puda-potravinova-sobestacnost-20220304.html>
- Jeníček, V. (1984). *Zemědělství a soběstačnost ve výrobě potravin*. Státní zemědělské nakladatelství.
- Ježková, M. (2017). *V Evropské unii končí výrobní kvóty cukru, české cukrovary patří mezi evropskou špičku*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2017_v-evropske-unii-konci-vyrobní-kvoty.html
- Jordán, H. (2016). *Ministr zemědělství: V roce 2030 bude ČR přiměřeně potravinově soběstačná v základních komoditách, které u nás lze produkovat*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2015_ministr-zemedelstvi-v-roce-2030-bude-cr.html
- Kadeřábková, M. (2021). *I pandemie ukazuje, jak je potravinová soběstačnost zásadní, říká šéf Agrární komory*. Flowee. <https://www.flowee.cz/clovek/8331-i-pandemie-ukazuje-jak-je-potravinova-sobestacnost-zasadni-rika-sef-agrarni-komory>
- Košík.cz s.r.o. (2022). *Košík.cz*. Dostupné 1.11.2022 z <https://www.kosik.cz/>
- Krtička, L., Žufan, P. (2021). *Vymezení oblastí s přírodními omezeními (ANC) pro zemědělskou výrobu včetně přechodně podporovaných oblastí do roku 2020*. Atlas rozvoje venkova. Ostravská univerzita. <https://atlasvenkova.osu.cz/mapove-vystupy/>
- Kubová, A. (2020). *PŘEHLEDNĚ: Omezená kapacita obchodů, 15 lidí na svatbě, otevřené školy. Jaká opatření od středy mění?* iRozhlas. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prehledne-opatreni-zmeny-pes-obchody-skoly-svatby-pohrby_2011180859_tzr
- Novotná, M. (2014). *Zemědělství Plzeňského kraje*. In, A. Matušková (Ed), *Geografie Plzeňského kraje* (s. 32-44). Západočeská univerzita v Plzni.
- Ministerstvo zemědělství (2000). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2000*. eAGRI. <https://eagri.cz/public/web/file/110681/ZZ2000.pdf>
- Ministerstvo zemědělství (2002). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2002*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/17599/zelena_zprava_2002.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2003). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2003*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/6361/zelena_zprava_2003.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2004). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2004*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/6357/zelena_zprava_2004_cast_1.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2006). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2006*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/123009/ZZ_2006.pdf

- Ministerstvo zemědělství (2010). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2010*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/141460/ZZ_2010_komplet.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2012). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2012*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/291876/Zprava_o_stavu_zemedelstvi_CR_za_rok_2012.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2017). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2017*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/648252/Zelena_zprava_2017.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2018). *Metodika k provádění nařízení vlády č. 43/2018 Sb., o podmínkách poskytování plateb pro horské oblasti a jiné oblasti s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními a k provádění nařízení vlády č. 44/2018 Sb., o podmínkách poskytování plateb pro přechodně podporované oblasti s přírodními omezeními*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/579120/Metodika_LFA_ANC_2018.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2020). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2020*. eAGRI. https://eagri.cz/public/web/file/700907/ZZ20_V3_TEXT_07_07_2021.pdf
- Ministerstvo zemědělství (2021). *Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030*. eAGRI. https://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace1/Strategie_CZ_WEB.pdf
- Ministerstvo zemědělství (n.d.a). *Brambory a bramborový škrob*. eAGRI. <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/roslinna-vyroba/roslinne-komodity/brambory/>
- Ministerstvo zemědělství (n.d.b). *GM plodiny - Pěstování geneticky modifikovaných plodin*. eAGRI. <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/roslinna-vyroba/gmo-geneticky-modifikovane-organismy/?fullArticle=1>
- Our World in Data (2022). *Daily supply of calories per person, 1961 to 2018*. Dostupné 7. 3. 2023 z https://ourworldindata.org/grapher/daily-per-capita-caloric-supply?tab=chart&time=1270..latest&country=Low-income+countries~Lower-middle-income+countries~High-income+countries~Upper-middle-income+countries~OWID_WRL~CZE
- Porkka, M., Kummu, M., Siebert, S., & Varis, O. (2013). From Food Insufficiency towards Trade Dependency: A Historical Analysis of Global Food Availability. *PLoS ONE*, 8(12), 1-12. DOI:10.1371/journal.pone.0082714
- Pospíšil, R. (2023). *LEVNÁ UKRAJINSKÁ PŠENICE OVLIVŇUJE EVROPSKÝ TRH, ZASTAVIL SE OBCHOD*. Svět hospodářství. <https://svethospodarstvi.cz/byznys/svaz-levna-ukrajinska-psenice-ovlivnuje-evropsky-trh-zastavil-se-obchod/>
- Pulkrábek, J., Páček, L., Čítek, J., Stupka, R., Pračké, K., & Tlustoš, P. (2019). Regional food and feed self-sufficiency related to climate change and animal density - a case study from the Czech Republic. *Plant, Soil and Environment*, 65(5), 244-252. DOI:10.17221/190/2019-PSE.
- Radová, Š. (2021). *Současný trend v robotizaci ochrany rostlin*. Agromanual.cz. <https://www.agromanual.cz/cz/clanky/technologie/precizni-zemedelstvi/soucasny-trend-v-robotizaci-ochrany-rostlin>
- Rutledge, K., McDaniel, M., Teng, S., Hall, H., Ramroop, T., Sprout, E., Hunt, J., Boudreau, D. & Costa, H. (2022). *Food Staple*. National Geographic. <https://education.nationalgeographic.org/resource/food-staple/>

Ředitelství silniční a dálnic ČR (2021). *Ředitelství silnic a dálnic zahajuje výstavbu obchvatu Klatov na silnici I/27*. <https://www.rsd.cz/-/%C5%98editelstv%C3%AD-silnic-a-d%C3%A1lnic-zahajuje-v%C3%BDstavbu-obchvatu-klatov-na-silnici-i/27>

Saman, Z., & Ráslová, P. (2019). *ZAHRADNICTVÍ A ZAHRÁDKAŘENÍ. Obrázková statistika z našich polí, sadů, vinic, parků a zahrad*. Národní zemědělské muzeum.

Seznam.cz (2023). *Mapy.cz*. Dostupné 6. 3. 2023 z <https://mapy.cz/zemepisna?x=13.2033041&y=49.4905601&z=11>

Sovová, L. (2014). *Zahrádkářské kolonie jako příspěvek k alternativní produkci potravin?* [Diplomová práce, Masarykova univerzita]. Informační systém Masarykovy univerzity. https://is.muni.cz/th/nxyf2/DP_1_.pdf

Státní zemědělský intervenční fond (n.d.). *Správa mléčných kvót*. <https://www.szif.cz/cs/sprava-mlecnych-kvot#>

Škantová, S. (2009). *Principy ekologického zemědělství v samozásobitelství na českém venkově* [Diplomová práce, Masarykova univerzita]. Informační systém Masarykovy univerzity. https://is.muni.cz/th/ep091/skantova_DP.pdf

Trnková, J., Dvořáková, M., Hanák, J., & Křístková, M. (2019). *Organizace a kontrola pěstování GM plodin v ČR*. Ministerstvo zemědělství. https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fflpis%2Fepgmo%2F1517820882207.pdf

Tržní informační systém České republiky (2022). *Zpráva o trhu drůbežího masa*. SZIF https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Ftis%2Fzpravy_o_trhu%2F02%2F1648726135774.pdf

Turková, B. (2017). *Potravinová soběstačnost v regionech Klatovska a Jesenice u Prahy* [Diplomová práce, Česká zemědělská univerzita v Praze]. Univerzitní informační systém. https://is.czu.cz/zp/portal_zp.pl?prehled=vyhledavani;podrobnosti_zp=220444;zp=220444;download_prace=1

Vávra, J., Daněk, P., & Jehlička, P. (2018). What is the contribution of food self-provisioning towards environmental sustainability? A case study of active gardeners. *Journal of Cleaner Production*, 185, 1015-1023. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.02.261>

Vláda České republiky (2020). *Vláda rozhodla o uzavření všech obchodů, kromě prodejen potravin, lékáren, drogerií, čerpacích stanic a některých dalších*. <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-rozhodla-o-uzavrenivsech-obchodu-krome-prodejen-potravin--lekaren--drogerii--cerpacich-stanic-anekterych-dalsich-180327/>

Vlašínová, H. (2011). Permakulturní zahrady. In P. Jelínek, & D. Hádková (Eds.), *Ekonomické alternativy na Jižní Moravě: seminář o rozmanitých formách ekonomické svépomoci* (s. 19-23). Mendelova univerzita v Brně. <https://www.hornimlyn.cz/soubory/sbornik%20EKONALT%202011.pdf#page=22>

Žižka, J. (2020). *Situační a výhledová zpráva BRAMBORY*. eAGRI https://eagri.cz/public/web/file/667004/SVZ_Brambory_12_2020.pdf

Seznam tabulek

Tab. 1: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci pšenice v letech 2000-2020	21
Tab. 2: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci cukru v letech 2000-2020	23
Tab. 3: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci brambor v letech 2000-2020	25
Tab. 4: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci hovězího masa v letech 2000-2020.....	27
Tab. 5: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci vepřového masa v letech 2000-2020.....	29
Tab. 6: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci drůbežího masa v letech 2000-2020.....	31
Tab. 7: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvého ovoce mírného pásu v letech 2000-2020	33
Tab. 8: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvé zeleniny v letech 2000-2020.....	35
Tab. 9: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci vajec v letech 2000-2020	37
Tab. 10: Vývoj produkce, spotřeby a míry soběstačnosti Česka v produkci mléka v letech 2000-2020	38

Seznam obrázků

Obr. 1: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci pšenice v letech 2000-2020	22
Obr. 2: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci cukru v letech 2000-2020	24
Obr. 3: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci brambor v letech 2000-2020.....	25
Obr. 4: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci hovězího masa v letech 2000-2020	28
Obr. 5: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci vepřového masa v letech 2000-2020	30
Obr. 6: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci drůbežího masa v letech 2000-2020	31
Obr. 7: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvého ovoce mírného pásu v letech 2000-2020.....	33
Obr. 8: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci čerstvé zeleniny v letech 2000-2020	36
Obr. 9: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci vajec v letech 2000-2020.....	37
Obr. 10: Vývoj míry soběstačnosti Česka v produkci mléka v letech 2000-2020.....	39
Obr. 11: Vývoj míry soběstačnosti Česka v jednotlivých živočišných a rostlinných komoditách v letech 2000-2020.....	40
Obr. 12: Klimatické oblasti na území SO ORP Klatovy	42
Obr. 13: Zemědělské výrobní oblasti na území SO ORP Klatovy	43
Obr. 14: Oblasti ANC na území SO ORP Klatovy.....	45
Obr. 15: Pohlaví dotazovaných osob	46
Obr. 16: Zastoupení věkových skupin v dotazníkovém šetření.....	46
Obr. 17: Typ bydlení v místě trvalého bydliště	47
Obr. 18: Způsob využití zahrady, terasy, balkonu a dalších venkovních prostor.....	48
Obr. 19: Produkce jednotlivých druhů rostlinných produktů	49
Obr. 20: Chov hospodářských zvířat ke konzumaci či produkci potravin.....	50

Obr. 21: Výroba vlastních rostlinných produktů	51
Obr. 22: Část vyprodukovaných potravin respondentů v jejich stravě.....	51
Obr. 23: Frekvence návštěvy obchodu s potravinami.....	52
Obr. 24: Potraviny, které respondenti nakupují nejčastěji.....	53

Seznam použitých zkratk a značek

ASZ	Asociace soukromého zemědělství
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SO POÚ	Správní obvod obce s pověřeným obecním úřadem

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník pro obyvatele SO ORP Klatovy

Příloha B: Administrativní mapa území SO ORP Klatovy

Příloha A: Dotazník pro obyvatele SO ORP Klatovy

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času k vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník prosím vyplňte, pouze pokud bydlíte na území SO ORP Klatovy. Děkuji.

1. Pohlaví

- žena
- muž

2. Věková kategorie

- pod 18 let
- 18 - 25 let
- 26 - 35 let
- 36 - 45 let
- 45 - 60 let
- více než 60 let

3. V místě Vašeho bydliště bydlíte v:

- byt v bytovém domě
- rodinném domě
- jiný způsob bydlení

4. Za jakým účelem využíváte svou zahradu, terasu, balkon atd.:

- k rekreaci
- k produkci potravin
- k rekreaci i produkci potravin
- nemám nic z výše zmíněného
- jiný účel

5. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "jiný účel", tak jaký?

Pokud jste zvolili jinou odpověď, otázku přeskočte.

6. Pěstujete nějaké plodiny ke konzumaci?

- Ano
- Ne

7. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "ano", tak jaké?

Zvolte prosím jednu nebo více odpovědí. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "ne", pokračujte na otázku 9.

- Kořenová zelenina (např. mrkev, celer, petržel)
- Obiloviny (např. pšenice, ječmen, žito)
- Okopaniny (např. brambory, řepa)
- Plodová zelenina (např. papriky, okurky, rajčata, dýně, cuketa)
- Listová zelenina (např. špenát, salát, rukola)
- Cibulová zelenina (např. cibule, pórek, česnek)
- Luštěniny (např. fazole, čočka, hrách)
- Jádroviny (např. jablka, hrušky)
- Olejniny (např. slunečnice)
- Peckoviny (např. meruňky, třešně, švestky)
- Bylinky a koření
- Ořechy
- Jahody, maliny, ostružiny
- Bobule (borůvky, rybíz, angrešt, víno)

8. Jak nakládáte s vypěstovanými plodinami?

Zvolte prosím jednu nebo více odpovědí. Pokud jste u otázky 6 odpověděli "ne" pokračujte prosím k další otázce.

- Přímá konzumace (pečení, vaření)
- Dlouhodobé skladování (zavařování, zmražení)
- Prodej

9. Chováte nějaká hospodářská zvířata ke konzumaci či produkci potravin?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- Králíky
- Slepice
- Prasata
- Husy
- Skot
- Ovce
- Kachny
- Včely
- Nechovám

- Jiné...

10. Vyrábíte si nějaké vlastní živočišné produkty?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- Vejce
- Máslo
- Sýry
- Jogurty
- Mléko
- Uzeniny
- Med
- Nevyrábím

11. Vyrábíte si nějaké vlastní rostlinné produkty?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- Džemy
- Ovocné sirupy
- Mošty
- Čaje
- Nevyrábím

12. Z jak velké části tvoří Vámi vyprodukované potraviny Váš jídelníček?

Zvolte prosím nejvhodnější odpověď. Pokud nepěstujete žádné potraviny, ani nechováte hospodářská zvířata, pokračujte prosím na další otázku.

- Z velké části
- Z poloviny
- Z minimální části
- Netvoří

13. Jak často navštěvujete obchod s potravinami?

- Vícekrát za týden
- Jednou týdně
- Jednou za dva týdny
- Jednou za měsíc

14. Jaké potraviny nakupujete nejčastěji?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- Základní potraviny (mléko, mouka, sůl atd.)
- Pečivo
- Maso
- Ovoce
- Zeleninu
- Slané pochutiny
- Sladkosti
- Uzeniny
- Mléčné výrobky

15. Zajímáte se o původ Vámi kupovaných potravin?

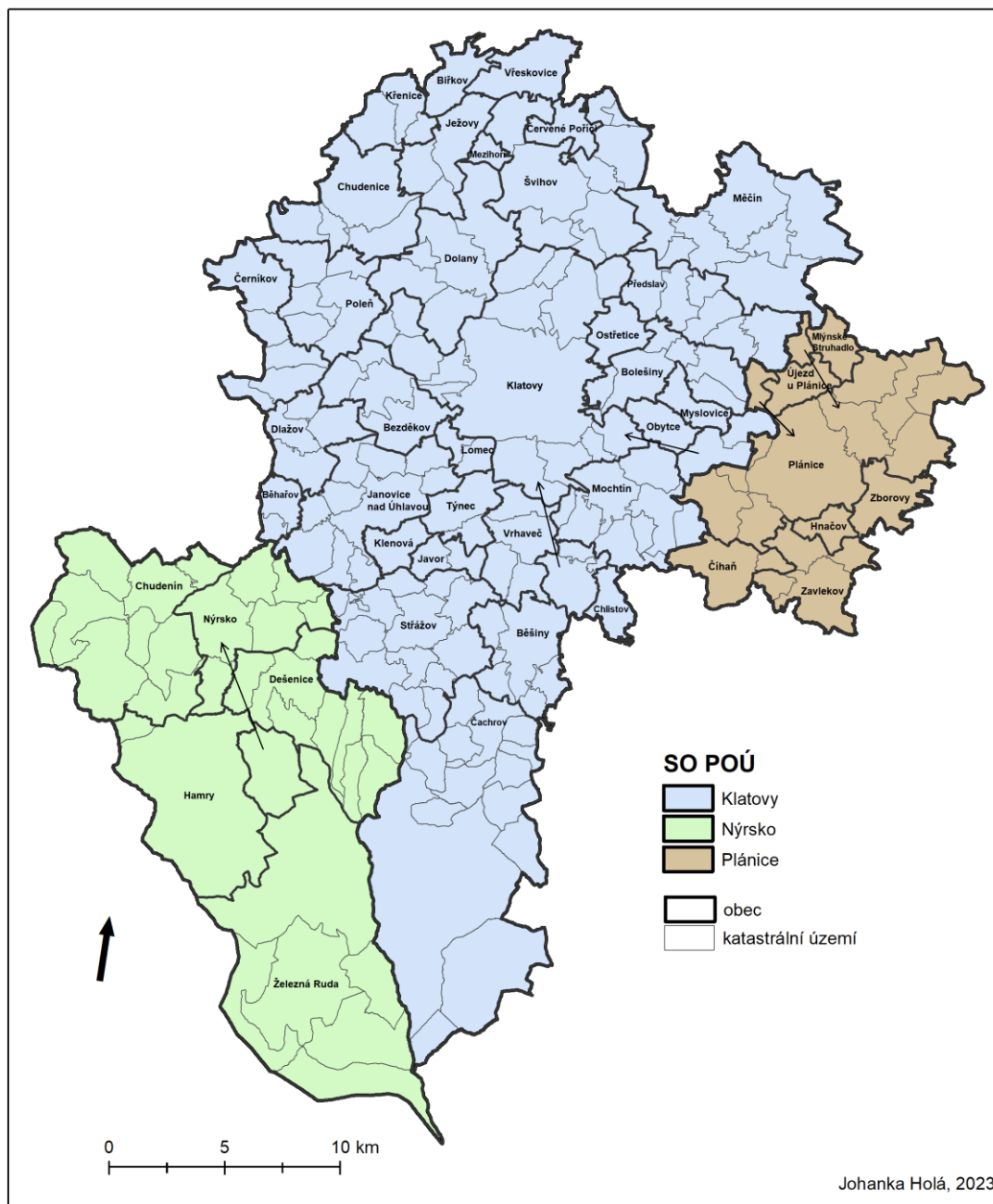
- Ano
- Ne

16. Myslíte si, že je Česko potravinově soběstačné?

(zda si vystačí s tím co se v Česku vypěstuje)

- Ano
- Ne

Příloha B: Administrativní mapa území SO ORP Klatovy

Zdroj: ARCDATA PRAHA (2014), zpracováno autorkou

Abstrakt

Holá, J. (2023). *Ekonomicko-geografická analýza potravinové soběstačnosti Česka na příkladu Klatovska* [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: potravinová soběstačnost, samozásobitelství, potraviny, Česko, Klatovsko

Tato bakalářská práce se zabývá vývojem potravinové soběstačnosti Česka v jednotlivých komoditách a potravinovou soběstačností obyvatel na Klatovsku. První část bakalářské práce je věnována teorii, kde jsou shrnuty základní pojmy jako potravinová soběstačnost a její rozdělení, potravinová bezpečnost, samozásobitelství a COVID-19 a jeho vliv na potravinovou soběstačnost Česka. Dále se tato kvalifikační práce zabývá vývojem potravinové soběstačnosti Česka v základních komoditách. Druhá část práce shrnuje zemědělské podmínky SO ORP Klatovy. Ve sledované oblasti SO ORP Klatovy bylo provedeno dotazníkové šetření, které se věnuje potravinové soběstačnosti obyvatel Klatovska, resp. samozásobitelství. Kapitoly, které jsou zaměřeny na znázornění a vyhodnocení výsledků tohoto dotazníkového šetření se zabývají využitím venkovní části bydliště, produkcí a způsobem využití rostlinných a živočišných produktů a cestou za nákupem potravin a jejich výběr. Mezi hlavní výsledky této bakalářské práce patří zjištění, že i přestože se obyvatelé SO ORP Klatovy věnují samozásobitelství, tak nejsou potravinově soběstační.

Abstract

Holá, J. (2023). *Economic-geographical analysis of food self-sufficiency in Czechia on the example of the Klatovy region* [Bachelor Thesis, University of West Bohemia].

Key words: food self-sufficiency, subsistence farming, food, Czechia, Klatovy region

This bachelor thesis deals with the development of food self-sufficiency of the Czech Republic in individual commodities and food self-sufficiency of the population in the Klatovy region. The first part of the bachelor thesis is devoted to theory, where basic concepts such as food self-sufficiency and its distribution, food security, subsistence and COVID-19 and its impact on food self-sufficiency of the Czech Republic are summarized. Furthermore, this qualification thesis deals with the development of food self-sufficiency of the Czech Republic in basic commodities. The second part of the thesis summarizes the agricultural conditions of the SO ORP Klatovy. A questionnaire survey was carried out in the study area of the Klatovy region, which focuses on the food self-sufficiency of the inhabitants of the Klatovy region, or subsistence farming. The chapters that are aimed at illustrating and evaluating the results of this questionnaire survey deal with the use of the outdoor part of the residence, the production and use of plant and animal products and the way of food purchase and choice. The main results of this bachelor thesis include the finding that although the residents of SO ORP Klatovy are engaged in subsistence farming, they are not food self-sufficient.